

ONDERZOEK STEDELIJK WATER BIJ WATERSCHAP RIJN EN IJSSEL

Eindrapport

Opdrachtgever: Commissie Rekenkamer Waterschap Rijn en IJssel

Referentie: BJ3162

Status: Definitief

Datum: 10 november 2023

Samenvatting

Wettelijk kader

Het waterschap en gemeenten zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor efficiënt en samenhangend waterbeheer, evenals de inzameling en zuivering van afvalwater. Het waterschap zorgt voor het watersysteem en de zuivering van afvalwater dat via het openbare vuilwaterriool wordt aangeboden. Het waterschap heeft de taak om het watersysteem te beheren in overeenstemming met de doelstellingen van de Waterwet, waaronder het voorkomen en beperken van overstromingen, wateroverlast en waterschaarste, en het beschermen en verbeteren van de chemische en ecologische kwaliteit van watersystemen. Gemeenten hebben de plicht om stedelijk afvalwater en afstromend regenwater in te zamelen.

Het waterschap voldeed in 2021 voor 99,5% van het beheergebied, waaronder het stedelijk gebied, aan de wateroverlastnormering. Het waterschap handelt echter nog onvoldoende vanuit haar zorgplicht wat betreft de waterkwaliteit in het stedelijk gebied. Binnen de Kaderrichtlijn Water (KRW) geldt alleen voor de doelen van de KRW-waterlichamen een harde resultaatverplichting. Voor de doelen van overig water geldt een inspanningsverplichting. De meeste watergangen in het stedelijk gebied zijn aangewezen als 'overig water'. Dat het bij deze overige wateren om een inspanningsverplichting gaat, ontslaat het waterschap niet van de zorgplicht voor het beschermen en verbeteren van de chemische en ecologische kwaliteit.

Beleidskader

In het waterbeheerprogramma (WBP) heeft het waterschap doelen geformuleerd voor het stedelijk water. De doelen in het WBP omvatten de verschillende aspecten van integraal stedelijk waterbeheer; ze gaan over waterkwaliteit, waterkwantiteit; oppervlaktewater, grondwater, afvalwater en hemelwater. Ook geeft het waterschap rekenschap van de toegenomen integraliteit van het stedelijk waterbeheer, met aandacht voor gebiedsgericht werken en samenwerking. De doelen zijn echter beschrijvend geformuleerd en missen de nodige SMART-criteria (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdsgebonden).

Het waterschap heeft geen vastgesteld beleid voor het stedelijk waterbeheer. Het is onvoldoende scherp welke doelstellingen het waterschap voor het stedelijk water wil behalen en wanneer het stedelijk waterbeheer als op orde wordt beschouwd. Het waterschap werkt op dit moment aan een strategische koers voor het stedelijk gebied. De vaststelling van de Koers stedelijk gebied staat gepland voor de zomer van 2024.

Uitvoering van integraal stedelijk waterbeheer

Afgelopen jaren heeft er een verbreding plaatsgevonden in het stedelijk waterbeheer van het waterschap. Waar voorheen het stedelijk water gericht was op de beheer en onderhoudstaken is er sinds 5 jaar meer aandacht voor stedelijk water in ruimtelijke plannen. Ook is er een verbreding van wateropgaven naar klimaatopgaven. Ondanks deze verbreding is in de uitvoering van het stedelijk waterbeheer te vaak nog onvoldoende aandacht voor waterkwaliteit en voor bredere integrale afweging tussen de kerntaken van het waterschap en maatschappelijke opgaven en bredere belangen van gemeenten. Op dit moment slaagt het waterschap er niet in om de mogelijkheden te benutten die verder gaan dan wat wettelijk is voorgeschreven voor het waterschap.

Integraal stedelijk waterbeheer vereist een gebiedsgerichte aanpak, waarbij maatwerk wordt geleverd om water en de ruimtelijke planning beter op elkaar af te stemmen en gezamenlijke doelen te vinden. Dit betekent ook dat het stedelijk gebied vaak een andere aanpak vraagt voor het beheer en onderhoud dan het landelijk gebied. Momenteel is de Keur niet voldoende geschikt voor het stedelijk gebied. De uitvoering van maatwerk vraagt tevens om goede en betere verbinding en afstemming tussen verschillende programma's en afdelingen binnen het waterschap. De verbinding tussen beleidsvorming en uitvoering voor stedelijk water gaat nog niet goed. Binnen het waterschap is deze rol niet goed belegd. Deze rol wordt nu deels vervuld door relatiebeheerders; zij fungeren als schakel tussen operationeel beheer en team advies & strategie.

Samenwerking met gemeenten

Het waterschap en de gemeenten werken op verschillende manieren samen om de waterproblemen in de regio aan te pakken. De samenwerking met het waterschap wordt door gemeenten over het algemeen als prettig ervaren. De samenwerking tussen het waterschap en gemeenten varieert sterk in intensiteit en aanpak, afhankelijk van bestaande samenwerkingsverbanden en persoonlijke factoren. Ook de bestuurlijke samenwerking en mate van afstemming tussen het waterschap en de gemeenten varieert sterk. Een effectieve samenwerking in integraal stedelijk waterbeheer vraagt om beter begrip van elkaars belangen, duidelijke (bestuurlijke) afspraken en nauwere afstemming tussen ambtenaren en bestuurders.

Het waterschap heeft met een deel van de inliggende gemeenten gezamenlijke watertakenplannen opgesteld, en met een deel van de gemeenten niet. Deze gezamenlijke watertakenplannen zijn niet verplicht, maar het formuleren van heldere doelstellingen, maatregelen en middelen in een gezamenlijk watertakenplan dragen bij aan de integraliteit en werken vanuit gedeelde belangen. Tussen waterschap en gemeenten zijn over het algemeen de taken helder afgebakend. Uitzondering hierop is dat er geen duidelijke taakverdeling is voor het grondwaterbeheer. Projecten worden volgens plan uitgevoerd, als vertraging optreedt is dit door politieke overwegingen.

Voor de indirecte lozingen verloopt de samenwerking tussen omgevingsdienst, gemeenten en het waterschap niet goed. Waterkwaliteit van rioolwater staat niet scherp op de gemeentelijke agenda en ontbreekt het aan sturing en informatievoorziening vanuit het waterschap.

Afkoppelen en optimalisatie afvalwaterketen

Afkoppelen is een onderdeel van stedelijk waterbeheer. Het is een middel om doelen voor de zuivering van afvalwater en de zorg van het watersysteem te halen. Door afkoppelen zijn er minder riooloverstorten met gemengd afval- en hemelwater, waardoor er geen verslechtering van de waterkwaliteit optreedt. Het waterschap stimuleert afkoppelen door een adviserende rol aan te nemen richting gemeenten bij de afkoppelplannen. Eerder was er vanuit het waterschap een subsidie voor inrichting bij ruimtelijke ordeningsprojecten beschikbaar. Deze is enkele jaren geleden gestopt. Binnen de huidige dynamiek ontbreken formele afspraken tussen het waterschap en de gemeenten over het afkoppelen van regenwater. Op dit moment vindt er geen gerichte sturing plaats voor afkoppelen van specifieke gebieden t.b.v. optimalisatie in de afvalwaterketen. De huidige afname- en verwerkingscapaciteit van de RWZI's is voor de meeste RWZI's toereikend om piekbuien goed te blijven verwerken. Er is één RWZI met structurele overschrijdingen (RWZI Holten) met name tijdens intense regenbuien.

Het waterschap heeft afgelopen 5 jaar andere mogelijkheden benut om de afvalwaterketen te optimaliseren. Dit omvat onder andere het opstellen van een afschakelregime en de digitalisering van de hoofdpst. Dit systeem automatiseert en digitaliseert het technisch beheer van de gemalen en rioolwaterzuiveringen. Door deze digitalisering van de hoofdpst en het opstellen van een afschakelregime kan het waterschap beter sturen op de wateraanvoer van de rioolgemalen voor het optimaliseren van de afvalwaterketen.

Prestaties en inzet van middelen

Het waterschap rapporteert jaarlijks over het stedelijk water. In de jaarrapportages (2018-2022) wordt beschrijvend gerapporteerd over de activiteiten en maatregelen voor het stedelijk water. Het waterschap heeft geen meetbare doelen noch prestatie-indicatoren geformuleerd voor het beoordelen van doelrealisatie van het stedelijk waterbeheer.

Sinds 2018 heeft het waterschap haar stedelijk waterbeheer vertaald naar budgetten die zijn opgenomen in de begroting. In de jaarrapportages wordt echter niet gerapporteerd op de gemaakte kosten van het stedelijk waterbeheer. De huidige rapportages zijn daarmee onvoldoende gericht en transparant om de doelmatigheid en doeltreffendheid van het stedelijk waterbeheer te toetsen.

Conclusie en aanbevelingen

Het stedelijk waterbeheer bij waterschap Rijn en IJssel wordt nog onvoldoende integraal aangepakt, het richt zich voornamelijk op de aanpak van waterkwantiteit. Deze benadering sluit onvoldoende aan op de integrale opgaven in het stedelijk gebied en de bredere belangen die binnen gemeenten spelen.

Integraal stedelijk waterbeheer vereist een gebiedsgerichte aanpak, waarbij maatwerk wordt geleverd om de ruimtelijke planning beter op elkaar af te stemmen en gezamenlijke doelen te vinden. Dit vraagt om beter begrip van elkaars belangen en nauwere afstemming tussen ambtenaren en bestuurders, om te werken vanuit één overheid. Op dit moment slaagt het waterschap er nog niet om de mogelijkheden te benutten die verder gaan dan wat wettelijk is voorgeschreven voor het waterschap.

De commissie rekenkamer doet de volgende aanbevelingen:

1. Stel samen met gemeenten doelen op voor waterkwaliteit in het stedelijk gebied, rekening houdend met de functies en doelstellingen van het watersysteem.
2. Maak beleid stedelijk gebied en stel scherp wanneer het stedelijk waterbeheer 'op orde' is.
3. Intensiveer de samenwerking met gemeenten via gezamenlijke visies en waterplannen met heldere doelstellingen, maatregelen en middelen ter bevordering van de integraliteit en werken vanuit gedeelde belangen.
4. Neem een proactieve rol voor de verbinding tussen water en maatschappelijke opgaven en werk gezamenlijk met gemeenten aan de ruimtelijk belangen.
5. Zorg voor meer flexibiliteit voor beheer en onderhoud.
6. Versterk de verbinding tussen beleidsvorming en uitvoering in de organisatie.
7. Intensiveer samenwerking met gemeenten en omgevingsdiensten indirecte lozingen. Bepaal wat de ambitie en rol is van het waterschap bij het krijgen van grip op indirecte lozingen.
8. Leg de relatie tussen het afkoppelen van regenwater en de bijdrage aan specifieke doelen.
9. Geef inzicht in doelrealisatie en gemaakte kosten stedelijk waterbeheer.
10. Versnel de aanpak van klimaatadaptatie in stedelijk gebied. Stel doelen op voor klimaatadaptatie in stedelijk gebied.

Inhoud

1	Inleiding	6
1.1	Aanleiding	6
1.2	Doel van het onderzoek	6
1.3	Centrale vraagstelling en deelvragen	6
1.4	Leeswijzer	7
1.5	Afkortingen	7
2	Normenkader	8
3.	Beheergebied waterschap Rijn en IJssel	10
4.	Bevindingen	11
4.1.	Wettelijke taken	11
4.2.	Beleid en doelstellingen	16
4.3.	Samenwerking en uitvoering van het stedelijk water	20
4.4.	Afkoppelen	30
4.5.	Resultaten en prestaties	34
4.6.	Ontwikkelingen in het stedelijk waterbeheer	37
4.7.	Reflectie op aanbevelingen onderzoek 2016	40
5.	Conclusies	41
5.1.	Conclusies	41
5.2	Beantwoording hoofdvragen	43
5.3.	Beoordeling normenkader	45
6.	Aanbevelingen	50
	Bijlage I Onderzoeksopzet	52
	Bijlage II Geraadpleegde bronnen	54
	Bijlage III Geïnterviewde personen	55

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De commissie Rekenkamer van het waterschap Rijn en IJssel heeft in 2016 het stedelijk waterbeheer onderzocht op een aantal aspecten. Het Algemeen Bestuur van het waterschap Rijn en IJssel heeft in haar vergadering van 20 december 2022 uitgesproken een onderzoek te willen uitvoeren naar het stedelijk waterbeheer bij waterschap Rijn en IJssel en met name in te willen zoomen op de doelmatigheid en doeltreffendheid van de uitvoering van het stedelijk waterbeheer in de laatste jaren. In de vergadering van het algemeen bestuur is op 14 maart 2023 de uitgewerkte onderzoeksopdracht vastgesteld. Feitelijk is het onderzoeksproces naar stedelijk water in mei gestart.

In het Bestuursakkoord water is een kader geschetst voor doelmatig en duurzaam stedelijk waterbeheer. De gemeentelijke riolering speelt daarbij een belangrijke rol en dus ook het streven van waterschappen om zodanig af te koppelen dat het afvalwatersysteem niet overbelast wordt en overstort op oppervlaktewater, zeker nu piekbuien in de stedelijke omgeving geregeld tot wateroverlast leiden.

1.2 Doel van het onderzoek

Het doel van het onderzoek is het toetsen van de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van de uitvoering van het stedelijk waterbeheer van waterschap Rijn en IJssel. In dit onderzoek verstaan we onder stedelijk waterbeheer: de inzameling en het transport van afvalwater en hemelwater alsook het beheer van het stedelijk grond- en oppervlaktewater. Bij doeltreffendheid gaat het om de mate waarin een doel wordt bereikt. Bij doelmatigheid gaat het er ook om dat dat doel bereikt wordt met zo min mogelijk kosten.

1.3 Centrale vraagstelling en deelvragen

De centrale vraagstelling van het onderzoek luidt: *“Of en in hoeverre slaagt het waterschap erin integraal stedelijk waterbeheer tot uitvoering te brengen op zodanige wijze dat bewust en gezamenlijk (met gemeenten) doelen in samenhang worden uitgevoerd binnen de mogelijkheden van bestaande wet- en regelgeving?”*

Voor het beantwoorden van deze vraag zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

1. Wettelijk kader

1.1. Wat zijn de wettelijke taken en bevoegdheden voor het stedelijk waterbeheer?

2. Beleid en doelstellingen

2.1. Welke doelen zijn gesteld ten aanzien van integraal stedelijk waterbeheer?

3. Uitvoering en samenwerking

3.1. Is er sprake van afbakening van taken enerzijds en effectieve samenwerking anderzijds tussen gemeenten het waterschap?

3.2. Op welke wijze speelt het afkoppelen van regenwater een rol in het realiseren van optimalisatie in het afvalwatersysteem? Welke afspraken zijn gemaakt met gemeenten over het afkoppelen van regenwater en optimalisatie in het afvalwatersysteem? Welke mogelijkheden tot optimalisatie heeft het waterschap benut en welke kan zij benutten om doelmatiger en doeltreffender te werken?

4. Beleidsresultaten

4.1. Welke doelen zijn behaald in het stedelijk waterbeheer (per deelgebied)?

4.2. Wat is de effectiviteit van het beleid inzake stedelijk water (incl. afkoppelen, hoeveelheid afgekoppeld areaal, gevolgen klimaatverandering op realisatie beleid stedelijk water, efficiency en begrenzing onderzoek)?

4.3. Welk budget was nodig voor het behalen van de doelen?

5. Ontwikkelingen

5.1. Welke relevante ontwikkelingen zijn er in het stedelijk waterbeheer?

5.2. Welke uitdagingen en kansen voor het waterschap brengen die met zich mee?

6. Reflectie op aanbevelingen onderzoek 2016

6.1. In hoeverre zijn de aanbevelingen van het onderzoek stedelijk waterbeheer (2016) geïmplementeerd?

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 bevat het normenkader. Hoofdstuk 3 beschrijft het beheergebied van Waterschap Rijn en IJssel. Hoofdstuk 4 beschrijft de bevindingen van dit onderzoek. In hoofdstuk 5 staan de conclusies van dit onderzoek en in hoofdstuk 6 de aanbevelingen. De bijlagen bevat een uiteenzetting van de onderzoeksopzet en een overzicht van de geraadpleegde bronnen en interviews.

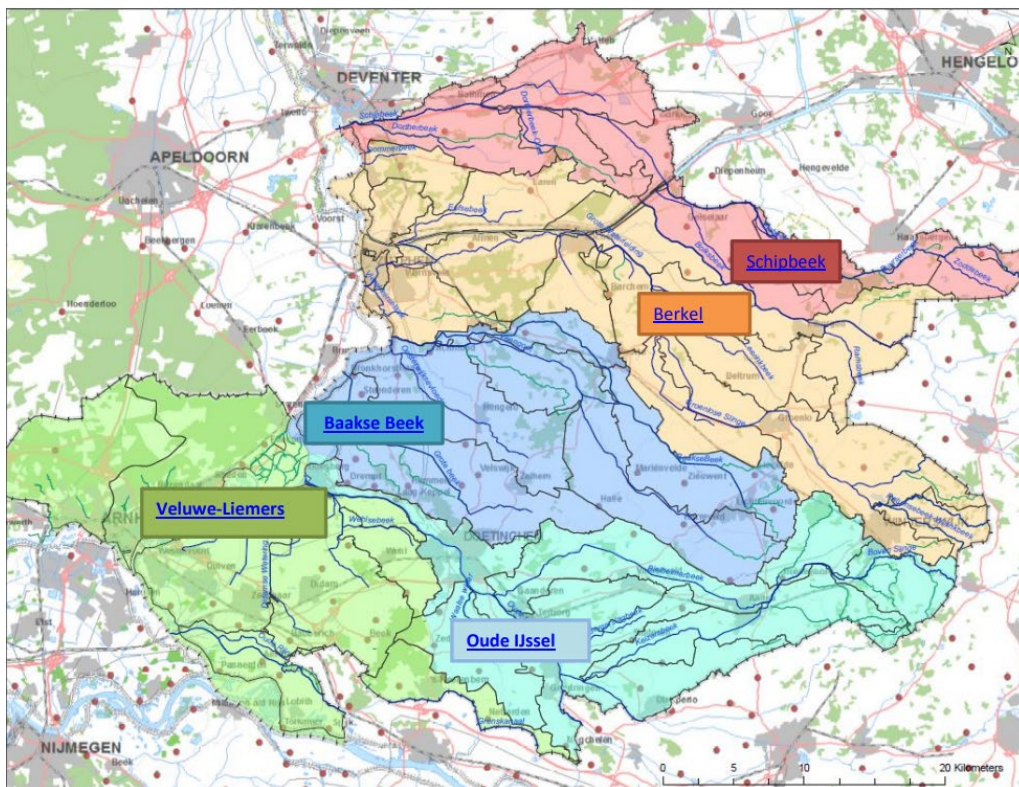
1.5 Afkortingen

Bro	Besluit ruimtelijke ordening
DPRA	Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie
GGOR	Grondwater en Oppervlaktewater Regime
GRP	Gemeentelijk Rioleringsplan
KRW	Kaderrichtlijn Water
KSG	Koers stedelijk gebied
NBW	Nationaal Bestuursakkoord Water
Ow	Omgevingswet
RO	Ruimtelijke ordening
RWZI	Rioolwaterzuiveringsinstallatie
Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
WBP	Waterbeheerprogramma
Wm	Wet Milieubeheer
Wtw	Waterwet
WRP	Water- en rioleringsprogramma
Ww	Waterschapswet

2 Normenkader

Nr.	Deelvragen	Nr.	Norm
1	Wat zijn de wettelijke taken en bevoegdheden?	1a	Het waterschap voldoet aan de huidige wettelijke eisen voor het stedelijk waterbeheer.
2	Welke doelen zijn gesteld ten aanzien van integraal stedelijk waterbeheer?	2a	De doelen voor het stedelijk waterbeheer zijn SMART geformuleerd en bestuurlijk vastgelegd.
		2b	De doelen voor het stedelijk waterbeheer zijn integraal, d.w.z.: (1) De doelen voor het stedelijk waterbeheer omvatten op alle facetten de stedelijke watercyclus; hemelwater, afvalwater, oppervlaktewater en grondwater. (2) De doelen voor het stedelijk waterbeheer richten zich op zowel op het verbeteren van de waterkwaliteit als waterkwantiteit (voorkomen wateroverlast).
3	Is er sprake van afbakening van taken tussen gemeenten en het waterschap?	3a	De afbakening van taken tussen het waterschap en gemeenten is met inliggende gemeenten bestuurlijk vastgelegd. (In een afvalwaterakkoord of gezamenlijk stedelijk waterplan).
		3b	Het waterschap heeft met alle inliggende gemeenten minimaal afspraken over de afnameverplichting bestuurlijk vastgelegd.
		3c	Er is vastgelegd wie verantwoordelijk is voor welke maatregelen.
4	Is er sprake van effectieve samenwerking tussen gemeenten en het waterschap?	4a	Het waterschap en gemeenten stemmen op bestuurlijk niveau periodiek af over de voortgang van het gevoerde stedelijk waterbeheer beleid en sturen bij waar nodig.
		4b	Minimaal 60% van de geplande gezamenlijke werkzaamheden wordt binnen 2 jaar in uitvoering gebracht.
5	Welke afspraken zijn gemaakt met gemeenten over het afkoppelen van regenwater en optimalisatie in het afvalwatersysteem?	5a	De afspraken met gemeenten over afkoppeling van regenwater zijn SMART geformuleerd. Bij de totstandkoming van de afspraken over afkoppelen regenwater is aandacht besteedt aan optimalisatie in het afvalwatersysteem: wijze van afkoppelen (naar bodem/ oppervlaktewater) en i.r.t. de benodigde capaciteit RWZI.
6	Op welke wijze speelt het afkoppelen van regenwater een rol in het realiseren van optimalisatie in het afvalwatersysteem?	6a	Het afkoppelen van het regenwater draagt bij aan de zuiveringsdoelstellingen afvalwaterketen.
		6b	De afname- en verwerkingscapaciteit van de RWZI's is toereikend om piekbuien goed te blijven verwerken.
7	Welke doelen zijn behaald in het stedelijk waterbeheer (per deelgebied)?	7a	Het waterschap heeft prestatie-indicatoren voor het beoordelen van doelrealisatie stedelijk waterbeheer.
		7b	Voor elk doel stedelijk waterbeheer wordt op structurele basis (minimaal één keer per jaar) gerapporteerd over de bereikte resultaten.
		7c	De afgelopen 5 jaar (2018 – 2022) voldeed het stedelijk waterbeheer aan de minimum gestelde prestatie eisen.

8	Wat is de effectiviteit van het beleid inzake stedelijk water (incl. afkoppelen, hoeveelheid afgekoppeld areaal, gevolgen klimaatverandering op realisatie beleid stedelijk water, efficiency en begrenzing onderzoek)?	8a	De behaalde resultaten dragen bij aan de realisatie van stedelijk water doelen.
9	Welk budget was nodig voor het behalen van de doelen?	9a	Het waterschap heeft haar stedelijk waterbeleid doelen vertaald in budgetten die zijn opgenomen in de begroting.
		9b	De kosten voor het stedelijk waterbeheer bleven afgelopen 5 jaar (2018 -2022) binnen de begroting of onderbouwd en goedgekeurd bij overschrijding.
10	Welke mogelijkheden tot optimalisatie heeft het waterschap benut en welke kan zij benutten om doelmatiger en doeltreffender te werken?	10a	Waterschap Rijn IJssel heeft inzicht in mogelijkheden voor de optimalisatie stedelijk waterbeheer; en is zodanig ingericht dat ze deze kan benutten.
		10b	Voorbeeld normen (afhankelijk van lijst benutte en onbenutte mogelijkheden).
11	Welke relevante ontwikkelingen zijn er in het stedelijk waterbeheer? Welke uitdagingen en kansen voor het waterschap brengen die met zich mee?	11a	Het waterschap houdt bij de uitvoering voor stedelijk waterbeheer rekening met relevante ontwikkelingen in de periode 2023 - 2050.

Figuur 2-1 Deelstroomgebieden Waterschap Rijn en IJssel

3. Beheergebied waterschap Rijn en IJssel

Waterschap Rijn en IJssel is actief in 21 gemeenten. Gemeenten die volledig binnen het beheergebied van het waterschap liggen zijn Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doesburg, Doetinchem, Duiven, Lochem, Montferland, Oost-Gelre, Oude IJsselstreek, Westervoort, Winterswijk en Zevenaar. Er zijn ook gemeenten die voor een deel in het beheergebied vallen. Het gaat om de gemeenten Arnhem, Deventer, Haaksbergen, Hof van Twente, Rheden, Rijssen-Holten, Rozendaal en Zutphen.

Het waterschap bestaat uit 5 deelstroomgebieden: Schipbeek-Buurserbeek; Berkel; Baakse beek; Oude IJssel en Veluwe-Liemers. In Figuur 2-1 is de ligging van de verschillende deelgebieden weergegeven. Tabel 3-1 toont de 5 stroomgebieden met daarbij aangegeven de gemeenten die binnen het gebied liggen.

Tabel 3-1 Deelstroomgebieden en inliggende gemeenten

Deelstroomgebied	Gemeente	Kenmerkende watergangen
Schipbeek-Buurserbeek	Deventer, Rijssen-Holten, Hof van Twente, Haaksbergen, Berkelland en Lochem	De kenmerkende watergang de Buurserbeek-Schipbeek; deze ontspringt in Duitsland en stroomt in westelijke richting.
Berkel	Lochem, Zutphen, Bronckhorst, Berkelland, Oost-Gelre, Winterswijk en een klein deel van de gemeente Haaksbergen	Kenmerkende watergang is de Berkel, die ontspringt in Duitsland, bij Rekken Nederland binnenstroomt en bij Zutphen uitmondt in de IJssel. De Berkel stroomt door en langs stedelijk gebied van Eibergen, Borculo Lochem en Zutphen. De Groenlose Slinge is een bovenloop die gevoed wordt door de beken die door Winterswijk stromen en stroomt langs Groenlo. Al deze stedelijke gebieden hebben een historische relatie met de beken.
Baakse beek	Bronckhorst, Oost-Gelre, Aalten en Berkelland en voor een klein deel in de gemeenten Oude IJsselstreek, Doetinchem, Doesburg, Lochem en Zutphen	Het gebied heeft een oppervlakte van bijna 38.000 ha en bevat vier grotere stroomgebieden: de Baakse Beek, Veengoot, Oosterwijkse Vloed en Grote Beek.
Oude IJssel	Aalten, Doesburg, Doetinchem, Montferland, Oude IJsselstreek en Winterswijk	Het stroomgebied van de Oude IJssel is hoger gelegen in het oosten en lager in het westen. De Oude IJssel is de enige vaarweg in het waterschap. Het stedelijk gebied langs de oude IJssel bestaat voor een deel uit bedrijventerreinen die in het verleden een relatie hadden met scheepvaart. Nu is alleen in Doetinchem nog een actieve water gerelateerde bedrijvigheid.
Veluwe-Liemers	Arnhem, Rozendaal, Rheden	Deelstroomgebied Veluwe, ten noordwesten van de IJssel.
	Doetinchem, Duiven, Montferland, Westervoort en Zevenaar. De gemeenten Doesburg, Oude IJsselstreek, Bronckhorst liggen voor een klein deel in dit deel van het beheergebied.	Dit "stroomgebied" bestaat uit verschillende stroomgebieden die niet met elkaar verbonden zijn.

4. Bevindingen

4.1. Wettelijke taken

Dit hoofdstuk gaat over deelvraag 1.1. Wat zijn de wettelijke taken en bevoegdheden voor het stedelijk waterbeheer?

4.1.1. Wettelijk kader

Het stedelijk waterbeheer vindt plaats in samenwerking tussen het waterschap en de gemeenten. Waterschap en gemeenten hebben daarbij verschillende taken en verantwoordelijkheden die wettelijk zijn vastgelegd. Tabel 4-2 Tabel 4-2 Wettelijk kader stedelijk waterbeheer. **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.** geeft een overzicht van de wetten en regelgeving.

Kaderrichtlijn Water

De Kaderrichtlijn Water (KRW) is een Europese richtlijn.¹ De KRW legt EU-lidstaten de verplichting op om te zorgen voor een goede waterkwaliteit in alle wateren. Doel van deze richtlijn is dat uiterlijk in 2027 het water in alle Europese landen schoon en gezond is. De KRW is sinds 2000 van kracht en is op nationaal niveau geïmplementeerd in de Waterwet.

Voor het stedelijk waterbeheer is vanuit de KRW vooral de doelstelling voor emissiereductie binnen de stroomgebieden van belang. Waterschappen en Rijkswaterstaat bekijken samen met gemeenten of de emissies vanuit de riolering een substantiële bijdrage leveren aan de totale emissie van onder andere nutriënten in het stroomgebied. Als dat het geval is, moeten zij gezamenlijk mogelijke emissiebeperkende maatregelen inventariseren en nemen.²

EU Richtlijn Stedelijk afvalwater

De Europese Richtlijn over de behandeling van stedelijk afvalwater heeft ten doel “het milieu te beschermen tegen de nadelige gevolgen van lozingen van afvalwater uit stedelijke bronnen en specifieke industrieën.”³ De Richtlijn is sinds 1991 van kracht en is op nationaal niveau geïmplementeerd in de Wet milieubeheer en het Activiteitenbesluit.

De richtlijn gaat over het inzamelen, opvangen, behandelen en lozen van stedelijk afvalwater én het behandelen en lozen van afvalwater van bepaalde bedrijfstakken. De Richtlijn stelt eisen aan het rioolstelsel, aan de zuiveringsinrichtingen en aan de verwerking van het zuiveringsslib dat als afval ontstaat bij de zuivering.

Waterwet

De Waterwet (Wtw) is de belangrijkste nationale wetgeving waarin het watersysteembeheer voor de verschillende overheden is ingekaderd. De Wtw geeft aan wat de doelstellingen zijn en de juridische instrumenten om het waterbeheer in Nederland tot uitvoering te brengen. De doelstellingen van de Wtw zijn: voorkoming en waar nodig beperking van overstromingen, wateroverlast en waterschaarste, in samenhang met bescherming en verbetering van de chemische en ecologische kwaliteit van watersystemen en vervulling van maatschappelijke functies door watersystemen.⁴

Ten aanzien van de waterkwantiteit is in de Wtw opgenomen dat het regionale watersysteem dient te voldoen aan de ‘wateroverlastnormering’ die wordt vastgelegd in de provinciale waterverordening.⁵ Deze

¹ KRW 2000/60/EG

² Rioned – Europees beleid stedelijk water <https://www.riool.net/europa-eu->

³ Richtlijn 91/271/EEG

⁴ Artikel 2.1, eerste lid, Waterwet

⁵ Artikel 2.8, Waterwet

normering geeft per grondgebruiksfunctie de maximaal toegestane kans op inundatie vanuit het oppervlaktewater. De juridische status van de provinciale wateroverlastnormen is een inspanningsverplichting.⁶

Met de inwerkingtreding van de Wtw in 2009 is de zorg voor de waterkwaliteit net zozeer een basisverplichting geworden als de zorg voor de waterkwantiteit.⁷ Normen voor de chemische en ecologische kwaliteit van watersystemen worden vastgesteld in overeenstemming met de KRW-doelstellingen. De doelstellingen van de KRW zijn een resultaatverplichting voor KRW-waterlichamen. Voor overig water geldt een inspanningsverplichting.⁸ Onder overig water wordt verstaan al het oppervlaktewater binnen het beheergebied van een waterschap dat niet is aangewezen als KRW-oppervlaktewaterlichaam.

Zorgplichten

De gemeente en het waterschap zijn samen verantwoordelijk voor doelmatig en samenhangend waterbeheer en de inzameling en zuivering van het afvalwater.⁹

Waterschap → Op grond van de Waterschapswet zijn direct aan het waterschap taken opgedragen voor de zorg van het watersysteem en de zorg voor de zuivering van afvalwater dat via het openbare vuilwaterriool wordt aangeboden.¹⁰ Het waterschap heeft daarbij de taak watergangen zodanig te beheren dat zij voldoen aan de doelstellingen zoals opgenomen in de Wtw. De Waterschapswet geeft het waterschap de bevoegdheid om verordeningen (zoals de Keur) op te stellen die het waterschap nodig heeft voor de behartiging van haar taken.¹¹ De Waterschapswet regelt daarnaast dat het waterschap een legger vast kan stellen waarin de onderhoudsplichtigen worden aangewezen.¹²

Gemeenten → Gemeenten hebben een zorgplicht voor de inzameling van stedelijk afvalwater.¹³ Gemeenten hebben de zorgplicht voor een doelmatige inzameling van het afvloeiend hemelwater.¹⁴ De manier waarop een gemeente invulling geeft aan deze zorgplichten staat in het gemeentelijk rioleringsplan (GRP) of water- en rioleringsprogramma (WRP). De gemeenten zijn verplicht de zorg voor het hemelwater uit te werken in het gemeentelijk rioleringsplan.¹⁵ Volgens artikel 10.29a uit de Wet milieubeheer heeft het voorkeur om dit water direct in het milieu te laten komen. Daarnaast hebben gemeenten een zorgplicht om in het openbaar gemeentelijk gebied maatregelen te nemen ter voorkoming of beperking van structurele, nadelige gevolgen van de grondwaterstand op de functies van het gebied.¹⁶

Tabel 4-1 Zorgplichten waterschap en gemeenten stedelijk water

	Zorgplicht stedelijk water	Wetgeving
Waterschap	Zorg watersysteem waarbij het watersysteem moet voldoen aan doelstellingen uit de Wtw	Artikel 1.2 Waterschapswet Artikel 2.1 Waterwet
	Zuivering stedelijk afvalwater	Artikel 1.2 Waterschapswet en Artikel 3.4 Waterwet
Gemeente	Inzameling stedelijk afvalwater	Artikel 10.33 Wet Milieubeheer
	Inzameling hemelwater	Artikel 3.5 Waterwet

⁶ Waterverordening waterschap Rijn en IJssel (2015)

⁷ Artikel 2.1, eerste lid, Waterwet

⁸ Artikel 2.10, Waterwet

⁹ Artikel 3.8 uit de Waterwet

¹⁰ Artikel 1, tweede lid, Waterschapswet en Artikel 3.4 Waterwet

¹¹ Artikel 78, eerste lid, Waterschapswet

¹² Artikel 78, tweede lid, Waterschapswet

¹³ Artikel 10.33 uit de Wet milieubeheer

¹⁴ Artikel 3.5 uit de Waterwet

¹⁵ Artikel 4.22 uit de Wet milieubeheer

¹⁶ Artikel 3.6 uit de Waterwet

	Structurele, nadelige gevolgen van de grondwaterstand voorkomen of beperken	Artikel 3.6 Waterwet
--	---	----------------------

Tabel 4-2 Wettelijk kader stedelijk waterbeheer. Zie Bijlage II Geraadpleegde bronnen voor verwijzing naar de gebruikte literatuur.

Schaal	Wettelijk kader	Toelichting
Europees	Kaderrichtlijn Water	Doel is de kwaliteit van oppervlakte- en grondwater in Europa te waarborgen.
	Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater	De Europese richtlijn stelt eisen aan het rioolstelsel, aan de zuiveringsinrichtingen en aan de verwerking van het zuiveringsslib dat als afval ontstaat bij de zuivering. Op nationaal niveau is de richtlijn geïmplementeerd in Wet milieubeheer en het Activiteitenbesluit.
	Grondwaterrichtlijn	In de Kaderrichtlijn Water worden eisen gesteld aan de goede kwantitatieve toestand en de goede chemische toestand van grondwater. Deze eisen zijn globaal benoemd. Ecologische doelen zijn niet omschreven. In de Grondwaterrichtlijn die eind 2006 van kracht is geworden zijn de chemische aspecten voor grondwater verder gespecificeerd.
Nationaal	Waterwet	Waterschappen hebben op grond van de Wtw een zorgplicht voor de zuivering van stedelijk afvalwater. De Wtw biedt de volgende bestuurlijk-juridische instrumenten voor het uitvoeren van het waterbeleid: waterakkoorden en bestuurlijke afspraken, legger, projectplan, gedoog- en duldplichten en algemene regels en de integrale watervergunning.
		Gemeenten hebben op grond van de Wtw een zorgplicht voor hemelwater en een zorgplicht voor grondwater. De manier waarop een gemeente invulling geeft deze zorgplichten staat in het gemeentelijke rioleringsplan.
	Waterschapswet	De Waterschapswet geeft aan welke taken aan de waterschappen zijn opgedragen: de zorg voor het watersysteem en de zorg voor het zuiveren van afvalwater.
	Gemeentewet	Ter bekostiging van uitvoering van de drie zorgplichten voor afval-, hemel-, en grondwater kan de gemeente een rioolheffing opleggen (Artikel 228a Gemeentewet).
	Wet Milieubeheer	Gemeenten hebben op grond van de Wet milieubeheer (Wm) een zorgplicht voor de inzameling van stedelijk afvalwater.
	Activiteitenbesluit voor inrichtingen	Lozingen vanuit een inrichting worden in beginsel met het Activiteitenbesluit geregeld. Hierin zijn de regels voor afvalwaterlozingen samengebracht met andere milieuaspecten van een activiteit. Het besluit Lozen buiten inrichtingen en Besluit lozing afvalwater huishoudens vallen onder het Activiteitenbesluit.
	Bouwbesluit	Het bouwbesluit bevat eisen voor de afvoer van huishoudelijk afvalwater en hemelwater en geeft technische eisen voor de gebouwaansluiting van een afvoervoorziening.
	Besluit ruimtelijke ordening	In het Besluit ruimtelijke ordening is sinds 1 november 2003 bepaald dat de gemeente vooroverleg (is watertoets proces) moet hebben met de waterkwaliteitsbeheerder en de provincie (art. 3.1.1 Bro). Ook heeft het besluit een verplichte waterparagraaf in de toelichting van bestemmingsplannen geregeld.

Waterschap	Keur	Waterschappen hebben op basis van artikel 59 lid 1 en artikel 78 lid 1 Waterschapswet een verordende bevoegdheid: De Keur. De Keur is het wetboek van het waterschap. Hier staan regels die een waterschap hanteert bij de bescherming van onder andere waterkeringen, watergangen en bijbehorende kunstwerken. De Legger geeft op kaart waar de regels van het waterschap gelden.
	Verordening wateraansluitingen	Een verordening van het waterschap over de aansluiting van een openbaar riool op een zuivering technisch werk of het brengen van afvalwater vanuit een openbaar riool in een zuivering technisch werk. In de aansluitvergunning worden primair eisen gesteld aan de hoeveelheid en samenstelling van het afvalwater dat op een zuivering technisch werk wordt gebracht. In geval van overschrijding van signaleringswaarden kan de houder van de aansluitvergunning worden verplicht om onderzoek te verrichten naar de oorzaken van de overschrijdingen en naar de mogelijkheden om de overschrijdingen te voorkomen, te beperken of ongedaan te maken.
Gemeenten	Verordening rioolaansluitingen	Gemeenten kiezen er soms voor om aanvullende wet- en regelgeving vast te stellen over het aansluiten van percelen op het openbaar riool en het lozen van afval- hemel- en grondwater.
	Verordening afvoer van hemel- en grondwater	Gemeenten hebben op basis van artikel 10.32a van de Wet milieubeheer een verordening bevoegdheid voor de afvoer van hemel- en grondwaterbeheer. Deze bevat twee onderdelen: (1) Het stellen van voorwaarden aan het lozen van afvloeiend hemelwater of van grondwater op of in de bodem of in een riool. (2) En het beëindigen van lozingen van afvloeiend hemelwater of van grondwater in een vuilwaterriool (afkoppelen).
	Bouwverordening	In de bouwverordening staat de regelgeving en voorschriften ten aanzien van bouwen. Hierin staan ook voorschriften voor omgaan met verhard oppervlak en hemelwater.

4.1.2. Beleidskader

Nationaal Bestuursakkoord Water

Het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) is in 2003 door Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen afgesloten. Het NBW benadrukt de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het op orde krijgen en houden van het totale watersysteem, ook voor het stedelijk gebied. Het geeft aan welke instrumenten worden ingezet om de opgave te realiseren, welke taken en verantwoordelijkheden iedere partij daarbij heeft en hoe partijen elkaar in staat willen stellen hun taken uit te voeren.

Deltaplan Ruimtelijke adaptatie

Met de Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie heeft Nederland in 2015 besloten dat het Rijk, de provincies, gemeenten en waterschappen samen de ambitie vastleggen dat Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht. Daarnaast is met de Deltabeslissing bepaald dat de betrokken partijen klimaatbestendig handelen en waterveiligheid volwaardig meenemen in hun ruimtelijke plannen vanaf 2020. De uitvoering van deze deltabeslissing staat beschreven in het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie. Het is een stapsgewijze aanpak in een cyclisch proces van risicoanalyses tot maatregelen en calamiteiten-aanpak.

Beleidsdocumenten van andere overheden

Het stedelijk waterbeheer wordt voornamelijk uitgevoerd door gemeenten en het waterschap. Maar op aspecten, zoals grondwater en klimaatadaptatie, zijn ook beleidsdocumenten van andere overheden relevant.

Tabel 4-3 geeft het beleidskader voor het stedelijk waterbeheer.

Tabel 4-3 Beleidskader stedelijk waterbeheer. Zie Bijlage II Geraadpleegde bronnen voor verwijzing naar de gebruikte literatuur.

Perspectief	Beleidskader	Toelichting
Nationaal	Nationaal Bestuursakkoord Water	Het akkoord benadrukt de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het op orde krijgen en houden van het totale watersysteem, ook voor het stedelijk gebied. Het NBW heeft geleid tot nauwere samenwerking in de waterketen.
	Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie	Het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) heeft als hoofddoel dat Nederland in 2050 waterrobuust en klimaatbestendig is ingericht. Overheden werken in 45 werkregio's met elkaar samen om het proces te versnellen en intensiveren.
Provinciaal	Regionaal waterprogramma 2021-2027	Het Regionaal waterprogramma beschrijft hoe de provincie de komende jaren aan de slag gaat met water en klimaatadaptatie. Voor het stedelijk gebied heeft de provincie een agenderende en stimulerende rol. Ze ondersteunen processen met kennis en kunde en kunnen samen met partners werken aan initiatieven en initiatieven starten.
Waterschap	Waterbeheerprogramma 2022-2027	In het Waterbeheerprogramma heeft het waterschap uiteengezet aan welke thema's in de planperiode wordt gewerkt.
Gemeenten	Gemeentelijke Rioleringsplannen	Het gemeentelijk rioleringsplan is een op grond van de Wet milieubeheer verplicht plan waarin gemeenten aangeven hoe ze op de korte en lange termijn werken aan de watertaken: afvalwater, hemelwater, grondwater, oppervlaktewater en klimaatadaptatie.
	Klimaatadaptatie strategie en uitvoeringsplannen	Gemeenten kiezen er soms voor om een lokale (of regionale) klimaatadaptatie strategie met uitvoeringsagenda's op te stellen. Hierin staat voor de korte en of lange termijn hoe gemeenten invulling geven aan het DPRA.

4.2. Beleid en doelstellingen

Dit hoofdstuk gaat in op deelvraag 2.1. Welke doelen zijn gesteld ten aanzien van integraal stedelijk waterbeheer?

Dit hoofdstuk bevat een beschrijving van het huidige beleid en doelstellingen van waterschap Rijn en IJssel voor het stedelijk waterbeheer.

4.2.1. Waterbeheerprogramma

Het Waterbeheerprogramma (WBP) vormt het centrale beleidsdocument voor het waterschap, waarin de doelen, maatregelen en instrumenten zijn vastgelegd voor de verschillende taken en verantwoordelijkheden voor het waterschap.

Waterbeheerprogramma 2016 – 2021

In het WBP 2016-2021 is een apart hoofdstuk gewijd aan het waterbeheer in stedelijk gebied onder de noemer 'focusdelen'. Het waterbeheer is opgedeeld in 6 pijlers met doelen/ voorgenomen activiteiten:

1. *Beheer en onderhoud van stedelijk water;*
2. *Waterveiligheid en ruimtelijke ordening;*
3. *Klimaatadaptatie in stedelijk gebied;*
4. *Waterkwaliteit in stedelijk gebied;*
5. *Grondwaterbeheer in stedelijk gebied; en*
6. *Beleving van water.*

Doelen voor de opvang en transport van afvalwater is beschreven als onderdeel van het programma Afvalwaterketen. Specifiek voor het stedelijk gebied worden 3 sporen genoemd

1. *Waterkwaliteitsspoor;*
2. *Afkoppelen verhard oppervlak; en*
3. *Vermindering rioolvreemd water.*

Tabel 4-4 bevat een overzicht van de gestelde doelen/voorgenomen activiteiten uit van het WBP 2016-2021 voor het waterbeheer in stedelijk gebied.

Waterbeheerprogramma 2022 – 2027

In het WBP 2022-2027 staat dat het waterschap in de nieuwe planperiode blijft werken aan haar kerntaken. Het WBP 2022-2027 werkt met 4 thema's: Klimaatrobuust gebied, Veilig gebied, Gezonde leefomgeving en Circulaire economie & energietransitie. Voor het stedelijk waterbeheer zijn met name doelen uit de thema's Klimaatrobuust en Gezonde leefomgeving relevant. Ten opzichte van het WBP 2016 -2021 is er in het WBP 2022-2027 geen apart hoofdstuk voor het stedelijk gebied. In het WBP 2022 -2027 is er voor het stedelijk gebied meer focus op een integrale benadering, samenwerking, gebiedsgericht, klimaatrobuust en een veerkrachtig systeem. Binnen de twee meest relevante thema's voor het stedelijk waterbeheer is stedelijk waterbeheer integraal benoemd in de thematische doelstellingen 'Waar staan we in 2027':

1. Klimaatrobuust gebied:

- a) Het watersysteem op orde:
Het waterschap houdt het watersysteem op orde en zorgen dat ze aan de normen blijft voldoen in landelijk en stedelijk gebied;
- b) Naar een betere balans tussen te nat en te droog:
Toe naar een andere balans van vasthouden-bergen-afvoeren (Voorraadbeheer), rekening houdend met de meest recente inzichten over de snelheid van klimaatverandering. Het waterschap investeert gebied breed in een toename van de veerkracht, anticiperend op de nieuwe inzichten over de snelheid van klimaatverandering richting 2050.
- c) Gebiedsgerichte aanpak:
Integrale aanpak van opgaven, zowel in landelijk en stedelijk gebied, adviseren in het

omgevingsbeleid (en programma's) van gemeenten stedelijk gebied, intensiveren inzet in voorbereidende trajecten en stimulering no-regret maatregelen (o.a. water vasthouden en infiltreren in Stedelijk Gebied)

- d) Kennis over water en klimaat:

Verdere ontwikkeling van instrumenten, kennisdeling en informatietechnologie

2. Gezonde leefomgeving:

- a) Water voor een schone en gezonde leefomgeving:

In stedelijk gebied zijn waterkwaliteitsknelpunten opgelost en het waterschap heeft inzicht in de (robuustheid van) de kwaliteit van stedelijk water, zuiveringen voldoen aan de lozingseisen, het assetmanagement van zuiveringsinstallaties, transportstelsels en slibverwerking is geprofessionaliseerd, het waterschap faciliteert onderzoek en pilotprojecten met innovatieve zuiveringstechnieken en voor biodiversiteit is aandacht in de gehele keten om deze te vergroten binnen de (financieel) kaders.

- b) Afstemmen van functies en emissies op de draagkracht van het systeem:

Monitoren en signalerende rol richting onder overheden omtrent gewenste maatschappelijk ontwikkelingen die raken aan de waterkwaliteit en doelmatige werking RWZI's, onderzoek en positiebepaling thema opkomende stoffen.

- c) Samen naar een gezond watersysteem:

Geen doelstellingen opgenomen, het waterschap beschrijft hierin haar rol als partner en adviseur in gebiedsgerichte uitwerkingen.

- d) Kennis op peil houden:

Kennisontwikkeling over bodem- en watersysteem en emissie-reducerende maatregelen, robuuste samenwerking met partners en benutten meekoppelkansen waarbij hemel-, grond- en oppervlaktewaterbeheer op elkaar afgestemd zijn. En waterkwaliteit is volwaardig onderdeel van het proces van ruimtelijke ordening. Stimuleren afkoppelen van hemelwater in het stedelijk gebied met partners, inzicht in hergebruik van effluent en uitwerken programma 'zicht op elke druppel' in 1 zuiveringskring.

4.2.2. Beleidsnota Stedelijk water

De waterschappen in het deelstroomgebied Rijn-Oost hebben in 2014 gezamenlijk een beleidsnota stedelijk water opgesteld: Water raakt!¹⁷ In tegenstelling tot de andere waterschappen betrokken bij deze nota is deze nota niet door het AB van het Waterschap Rijn en IJssel vastgesteld. Uit interviews blijkt dat er destijds voor is gekozen de nota niet vast te stellen omdat het weinig nieuw beleid bevatte.¹⁸ Een uitwerking van de beleidsnota heeft destijds dan ook niet plaatsgevonden.

Het waterschap werkt momenteel aan een Koers stedelijk gebied.¹⁹ De vaststelling van de Koers stedelijk gebied staat gepland voor de zomer van 2024. Het waterschap beoogt een samenhangende koers langs vijf ontwikkellijnen:

1. Het huidige watersysteem is op orde;
2. Bestaand stedelijk gebied is bestand tegen klimaatverandering;
3. Water en bodem zijn sturend in nieuw stedelijk gebied;
4. Samenhang stedelijk gebied met regionale watersysteem is versterkt;
5. Bewustwording en handelingsperspectief met water is vergroot.

Daarnaast is het doel met de Koers overzicht aan te brengen van de inhoudelijke opgaven in het stedelijk gebied, welke rol het waterschap heeft en hoe het waterschap haar werk kan prioriteren.

¹⁷ Water raakt! Samen werken aan water in de stad (2014)

¹⁸ Interview intern nr. 3

¹⁹ Interview intern nr. 3

Voor het opstellen van de koers werkt het waterschap samen met een aantal gemeenten voor klankborden. Het klankborden is via de bestaande overlegstructuren; met de gemeenten in de regio Achterhoek+ en regio de Liemers.²⁰ In de verdere uitwerking worden ook de andere gemeenten meegenomen.

4.2.3. Uitgangspuntennotitie Water in ruimtelijke plannen

Het waterschap heeft in de uitgangspuntennotitie 'Water in Ruimtelijke Plannen – Uitgangspunten Waterschap Rijn en IJssel' de beleidsdoelen uit het waterbeheerprogramma 2022-2027 uitgewerkt tot concrete uitgangspunten voor de weging van het waterbelang bij ruimtelijke plannen (watertoets). De notitie geeft daarmee richting aan het principe 'Water en bodem sturend' in nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Thema's die onderdeel uitmaken van de toets zijn Beheer en onderhoud, Veiligheid, Klimaatadaptatie (wateroverlast), Waterkwaliteit, Afvalwaterketen, Grondwaterbeheer; en Recreatie & beleving.²¹ De notitie is in 2022 vastgesteld door het college. Bij het opstellen van de notitie zijn de gemeenten in de Achterhoek niet betrokken. Bij de evaluatie van de notitie zijn de gemeenten wél betrokken.²²

4.2.4. Gestelde doelen waterbeheer in stedelijk gebied in het WBP 2016-2021

Tabel 4-4 bevat een overzicht van de gestelde doelen/voorgenomen activiteiten van het WBP 2016-2021 voor het waterbeheer in stedelijk gebied.

Tabel 4-4 Doelen en activiteiten stedelijk water (WBP 2016-2021)

Onderdeel	Doelen/ activiteiten	SMART geformuleerd?
Afvalwater transport		
Waterkwaliteitsspoor	- <i>We willen de waterkwaliteit in het stedelijk gebied verbeteren en bezien wat de vervuilingbronnen zijn.</i>	Nee
Afkoppelen verhard oppervlak;	- <i>Het uitgangspunt is om in nieuw stedelijk regenwater niet meer via de riolering naar de RWZ af te voeren.</i> - <i>Het waterschap neemt een adviserende rol naar gemeenten voor de bergingscapaciteit, het afkoppelen van regenwater en optimaliseren van bestaande rioolstelsels.</i>	Nee
Verminderen rioolvreemd water	- <i>Het waterschap neemt initiatief om samen met gemeenten het aandeel rioolvreemd water in beeld te brengen.</i>	Nee
Waterbeheer in stedelijk gebied		
Beheer en onderhoud van stedelijk water	- <i>Benodigde beheer- en onderhoudsmaatregelen worden afgestemd met de gemeenten en zijn gebaseerd op functie, streefbeeld en beeldkwaliteit van het oppervlaktewater.</i>	Nee
Waterveiligheid en ruimtelijke ordening	- <i>Het waterschap adviseert bij nieuwbouw en herstructurering de gemeente en ontwikkelaars over de manier waarop bij de inrichting van het stedelijke gebied het beste rekening kan worden gehouden met de gevolgen van een overstroming.</i>	Nee
Klimaatadaptatie in het stedelijk gebied	- <i>Samen met de gemeente brengen we de knelpunten van klimaatverandering in beeld. Daarbij gebruiken we de stresstesten uit het Deltaprogramma.</i>	Nee

²⁰ Interview intern nr. 3

²¹ Water in Ruimtelijke Plannen – Uitgangspunten Waterschap Rijn en IJssel

²² Toets door geïnterviewde gemeenten

Klimaatadaptatie wateroverlast	- We nemen klimaatbestendige maatregelen om knelpunten op te lossen. - We adviseren gemeenten in doelmatige oplossingen. - Als bij normering wateroverlast óf uit een stresstest voor stedelijk gebied blijkt dat er te weinig oppervlaktewater of waterberging is, nemen wij onze verantwoordelijkheid.	Nee
Klimaatadaptatie droogte	- We besteden aandacht aan droogte in bij nieuwbouw en herstructurering.	Nee
Klimaatadaptatie hitte	- Hite ligt bij de gemeente. We stemmen maatregelen af met gemeente.	Nee
Waterkwaliteit in stedelijk gebied	- Het waterschap blijft met de gemeenten werken aan effectief en efficiënt afvalwaterbeheer voor het stedelijk gebied.	Nee
Grondwaterbeheer in stedelijk gebied	- Het waterschap zorgt voor de afvoer van eventueel door de gemeente ingezameld grondwater via het oppervlaktewater en beïnvloedt via het peil van het oppervlaktewater de grondwatersituatie.	Nee
Beleving van het water	- Het waterschap wil samen met de gemeente het stedelijke water meer zichtbaar maken en zo bijdragen aan de kwaliteit van de openbare ruimte én aan de bewustwording en/of beleving van inwoners.	Nee

4.2.5. Doelstellingen en indicatoren op programmaniveau

De inzameling en het transport van afvalwater valt binnen de organisatie onder het programma afvalwaterketen. Het beheer van het stedelijk grond- en oppervlaktewater valt onder het programma watersystemen. Naast geformuleerd beleid in het WBP 2016-2021 hanteert het waterschap op programmaniveau doelstellingen met prestatie-indicatoren.

Het programma Watersystemen is gericht op instandhouding van het bestaande watersysteem en de uitvoering van de diverse beleidsopgaven. Stadelijk water is een van de strategische thema's binnen het programma.²³ Het hoofddoel voor programma afvalwaterketen is schoon en gezond watersysteem. Daaronder heeft het waterschap doelstellingen geformuleerd. Deze doelstellingen zijn relevant gemaakt voor gemeenten en vertaald in afvalwaterakkoorden tussen het waterschap en de gemeenten.²⁴ Tabel 4-5 toont de doelstellingen programma Watersystemen en Waterketen.²⁵ De doelstellingen zijn niet specifiek voor stedelijk waterbeheer.

Tabel 4-5 Doelstellingen programmaniveau (watersystemen en waterketen)

Doelstelling
Programma watersystemen
Een doeltreffend en doelmatig waterbeheer gericht op optimaal functiegebruik
Realisatie GGOR in natuurgebieden
Een goede ecologische kwaliteit van het oppervlaktewater
Een goede specifiek benoemde kwaliteit voor o.a. zwemwater

²³ Interview intern nr. 4

²⁴ Interview intern nr. 4

²⁵ Waterschap Rijn en IJssel Jaarverslaggeving 2021

Programma waterketen	
	Zuiveren afvalwater voor een schoon en gezond systeem
	Een effectieve en efficiënte (afval)waterketen
	Benutten afvalwater t.b.v. een circulaire economie

4.2.6. Bevindingen doelstellingen

Wat gaat goed?

- De doelen/ activiteiten voor het stedelijk gebied in het WBP 2016 -2021 gaan over waterkwaliteit en waterkwantiteit en over hemelwater, afvalwater, oppervlaktewater en grondwater.

Wat kan beter?

- Het Waterschap Rijn en IJssel heeft geen vastgestelde beleidsnota voor stedelijk water; een Koers stedelijk gebied is in ontwikkeling. De vaststelling van de Koers stedelijk gebied staat gepland voor de zomer van 2024.
- Doelen voor het stedelijk waterbeheer zijn in het WBP 2016-2021 en het WBP 2022-2027 beschrijvend geformuleerd. Er zijn geen prestatie-indicatoren benoemd voor waterbeheer in het stedelijk gebied om de voortgang te kunnen beoordelen.
- Op programmaniveau heeft het waterschap doelstellingen met prestatie-indicatoren geformuleerd. De doelstellingen zijn niet specifiek voor stedelijk waterbeheer; prestatie-indicatoren en resultaten zijn niet te herleiden tot behaalde resultaten in het stedelijk gebied.

4.3. Samenwerking en uitvoering van het stedelijk water

Dit hoofdstuk gaat over deelvraag 3.1. Is er sprake van afbakening van taken enerzijds en effectieve samenwerking anderzijds tussen gemeenten het waterschap?

Dit hoofdstuk beschrijft allereerst de organisatiestructuur van het waterschap met betrekking tot de samenwerking met gemeenten. In de daaropvolgende paragraaf wordt ingegaan op de rol van het waterschap, afbakening van taken en samenwerkingsvormen. Vervolgens wordt er ingezoomd op de uitvoering van het stedelijk waterbeheer en de effectiviteit van de samenwerking.

4.3.1. Organisatie

Programma afvalwaterketen en watersystemen

De inzameling en het transport van afvalwater valt binnen de organisatie onder het programma afvalwaterketen. Het beheer van het stedelijk grond- en oppervlaktewater valt onder het programma watersystemen. Bij de uitvoering van het stedelijk waterbeheer ervaren gemeenten dat de verbinding tussen deze programma's onvoldoende is belegd en dat de afdelingen nog vaak als losse afdelingen opereren.²⁶ Inhoudelijke afstemming voor het stedelijk waterbeheer tussen de gemeenten en het waterschap is dus met verschillende personen van verschillende programma's van het waterschap. Voor gemeenten is het daarmee lastig te bepalen wie van het waterschap nodig is voor afstemming.

Werken vanuit opdrachtgeverschap en relatiebeheerders

Sinds 10 jaar werkt het waterschap met gebiedsteams voor de vijf deelstroomgebieden. Per gebied is een relatiebeheerder aangesteld. De relatiebeheerder is de gebiedsregisseur en ook accounthouder voor de inliggende gemeenten. De relatiebeheerders zijn het eerste aanspreekpunt voor de gemeenten. Het doel van deze structuur is om meer vanuit één waterschap te werken én integraal waterbeheer en het gebiedsgericht werken te versterken.

²⁶ Interview extern nr. 9

Uit de interviews blijkt dat gemeenten deze structuur als een positieve verandering ervaren. De communicatie en afstemming verloopt soepeler en is gestructureerder dan voorheen.²⁷ Ondanks deze structuur blijft het voor de gemeenten zoeken naar de juiste personen binnen het waterschap. Ook de relatiebeheerders van het waterschap ervaren dat het waterschap de gemeenten nog steeds benadert vanuit meerdere invalshoeken.²⁸ Dat komt omdat in sommige gevallen een gemeente in meer dan één stroomgebied ligt en deze gemeente dus meerdere relatiebeheerders heeft.²⁹ Meer flexibiliteit voor de relatiebeheerders om hierin te wisselen en clusteren kan helpen.³⁰

Verbinding beleid en uitvoering

Gemeenten hebben, ondanks de organisatiestructuur via relatiebeheerders, verschillende contactpersonen voor beleidsmatige vraagstukken en voor het beheer en uitvoering van projecten.³¹ Gemeenten ervaren dat de verbinding tussen beleid en uitvoering binnen het waterschap niet goed gaat.³² Een voorbeeld is het beleidsmatig toekennen van streefbeelden aan watergangen, waarvan de doorvertaling naar beheertaken niet gebeurt. In situaties waarin de kerntaken van het waterschap niet overeenkomen met het beleid van de gemeente, is een aangepaste aanpak (maatwerk) noodzakelijk bij de uitvoering van projecten. Maatwerk oplossingen vragen juist om een goede afstemming tussen beleid en uitvoering.

4.3.2. Rol en afbakening van taken

Het waterschap Rijn IJssel is een functionele overheid waarbij het waterschap verschillende rollen heeft. In de ruimtelijke ordening heeft het waterschap een adviserende rol richting gemeenten, ten aanzien van het beschermen van waterkeringen en watergangen heeft het waterschap de rol van bevoegd gezag (Vergunning en Handhaving).

Gemeenten en het waterschap geven aan dat over het algemeen de taken helder zijn afgebakend. Deze afbakening is gebaseerd op de wettelijke taken voor het stedelijk water (zie 4.1.1 4.1.1 Wettelijk kader). Een enkele uitzondering hierop is dat er op papier geen duidelijke taakverdeling is voor het grondwaterbeheer. In de praktijk verzoeken gemeenten echter het waterschap om een grotere³³ dan wel kleinere³⁴ rol te spelen in het grondwaterbeheer. Dat heeft enerzijds te maken met de onduidelijkheid wie welke rol en taak heeft voor het grondwaterbeheer in het stedelijk gebied. Anderzijds het voorbeeld dat een grotere gemeenten liever de rol en taken voor het grondwaterbeheer in stedelijk gebied naar zich toe trekt.

4.3.3. Afspraken en overeenkomsten

Het waterschap heeft intentie- en samenwerkingsovereenkomsten afgesloten met een aantal gemeenten. Deze overeenkomsten beschrijven de onderwerpen waarop het waterschap en de gemeenten gezamenlijk optrekken. Hoewel deze overeenkomsten niet dwingend zijn, vormen ze een basis waarop beide partijen gezamenlijke verantwoordelijkheid nemen bij het aanpakken van problemen.

Uit de interviews komt naar voren dat de gemeenten Duiven, Westervoort, Zevenaar (watertakenplan de Liemers), gemeenten Rheden, Doesburg en Bronckhorst (Olburgen), Berkelland en Zutphen gezamenlijke watertakenplannen met het waterschap hebben opgesteld. Een gezamenlijk plan voor de gemeenten Oost-Gelre en Winterswijk en het waterschap bevindt zich in ontwikkeling. Beide plannen worden in het najaar

²⁷ Interview extern nr. 9

²⁸ Interview intern nr. 1

²⁹ Toets door geïnterviewde gemeenten

³⁰ Interview intern nr. 1

³¹ Interview extern nr. 2

³² Interview extern nr. 9

³³ Interview intern nr. 1

³⁴ Interview extern nr. 2

van 2023 vastgesteld door de gemeenteraden en treden in 2024 in werking. Het hebben van een (gezamenlijk) watertakenplan is geen wettelijke verplichting.

Daarnaast heeft het waterschap gezamenlijke plannen vastgesteld voor de zuiveringskringen. Voor de zuiveringskringen Etten, Varsseveld, Wehl, Zutphen, Olburgen, Nieuwgraaf, Haarlo en Ruurlo zijn gezamenlijke plannen opgesteld. Voor de zuiveringskringen Lichtenvoorde, Winterswijk, Aalten, Dinxperlo en Holten zijn nog geen gezamenlijke plannen opgesteld.³⁵ Het waterschap heeft recent een traject opgestart met gemeente Aalten voor het opstellen van een gezamenlijk plan voor RWZI's Aalten en Dinxperlo.³⁶

Een helder overzicht van de gezamenlijke watertakenplannen en afvalwaterakkoorden ontbreekt. Het is niet bekend waar de afvalwaterakkoorden zijn (fysiek/digitaal) en wie ze binnen waterschap Rijn en IJssel beheert.³⁷ Het afsluiten van afvalwaterakkoorden is niet verplicht, maar wordt wel aangemoedigd door het Bestuursakkoord Water (2011).³⁸ Voor de gemeenten zonder afvalwaterakkoord geldt de aansluitverordening Rijn en IJssel (2015).

Voor de uitvoering van projecten stelt het waterschap projectovereenkomsten op met gemeenten. Deze overeenkomsten leggen specifieke afspraken vast en voorzien in duidelijke regelingen voor zowel opdrachtnemer- en opdrachtgeverschap, inclusief heldere planningen en budgetten.

Tabel 4-6 Gezamenlijke watervisies en watertakenplannen tussen gemeenten en het waterschap (niet uitputtend overzicht op basis van de gedeelde informatie in interviews)

Plan	Toelichting
Watertakenplan de Liemers 2022 -2026	De gemeenten Duiven, Westervoort en Zevenaar werken samen met Waterschap Rijn en IJssel aan een integraal beleidsplan stedelijk water. Het watertakenplan bevat beleidsdoelen voor o.a. oppervlaktewater, grondwater, afvalwater, hemelwater en klimaatadaptatie.
Watervisie Berkelland en watertakenplan Berkelland	De gemeente Berkelland en Waterschap Rijn en IJssel werken samen bij de uitvoering van de beheertaken in de afvalwaterketen (riool- en zuiveringsbeheer) en het stedelijk en regionaal watersysteem.
Zutphen stroomt	Waterschap Rijn & IJssel heeft samen met de gemeente Zutphen het programma Zutphen Stroomt doelen geformuleerd voor een beter stedelijk waterbeheer binnen de gemeente. Dit is vastgelegd in het bestuursakkoord van d.d. 30 januari 2018 met de gemeente Zutphen.
Water Riolerings Programma Winterswijk, Oost-Gelre en Waterschap	De gemeenten Winterswijk, Oost- Gelre en het Waterschap Rijn en IJssel werken samen aan water rioleringsprogramma. Het programma is in ontwikkeling (Status augustus 2023). ³⁹

³⁶ Reactie ambtelijk wederhoor

³⁷ Reactie ambtelijk wederhoor

³⁸ Aansluitverordening Rijn en IJssel 2015

³⁹ Interview extern nr. 8

Intermezzo – Voorbeeld van een effectieve samenwerking in stedelijk waterbeheer:⁴⁰

Samenwerkingsafspraken Waterschap Rijn en IJssel en gemeente Zutphen

Het beheer van het stedelijk water is in het verleden overgenomen door het waterschap. In de jaren '90 zijn afspraken gemaakt en overeenkomsten opgesteld over het onderhoud en wie onderhoudsplichtig is. Deze overeenkomsten gelden nog steeds.

Het waterschap heeft op strategisch en bestuurlijk niveau met gemeente Zutphen een intentieovereenkomst: *Zutphen prettig klimaat*. Hierin beziën het waterschap en de gemeenten wat de kerntaken van het waterschap en gemeenten zijn, welke thema's spelen en welke rol het waterschap/ gemeente hierin kan nemen.

Uit de intentieovereenkomst is het programma *Zutphen stroomt* ontstaan, een samenwerking tussen het waterschap en gemeente Zutphen. Gemeente Zutphen en het Waterschap hebben een samenwerkingsovereenkomst afgesloten waarin de ruimtelijke opgaven van de gemeente zijn gekoppeld aan de opgaven die het waterschap heeft en in hoeverre beide partners kunnen bijdragen aan elkaars doelen. Een onderdeel hiervan is het op een juiste manier inrichten van de organisaties door te kijken welke rollen en teams hiervoor nodig zijn bij zowel de gemeente als voor het waterschap.

Zutphen prettig klimaat en *Zutphen stroomt* heeft geresulteerd in een gezamenlijke uitvoeringsagenda. Op ambtelijk niveau wordt er twee keer per jaar de uitvoeringsagenda verder vormgegeven, en de budgetten en capaciteit ingeregeld. Het waterschap en gemeente hebben twee keer per jaar een bestuurlijk overleg om de bestuurlijke agenda's op elkaar uitlijnen. Er is een harde planning voor de aankomende 2 jaar en een zachte planning voor aankomende 5 à 10 jaar.

Deze samenwerking heeft ertoe geleid dat er een zestal projecten in uitvoering zijn. In de samenwerking is er aandacht voor het koppelen met andere doelstellingen zoals de energietransitie en participatie. Het waterschap draagt bij aan participatieprojecten en buurtinitiatieven (o.a. klimaatcoaches in Zutphen).

4.3.4. Bestuurlijke afstemming

De frequentie van bestuurlijke afstemming tussen het waterschap en de gemeenten varieert. Voor de meeste gemeenten geldt dat de wethouders en heemraden twee keer per jaar bestuurlijk afstemmen.⁴¹ Het betreft reguliere bestuurlijke overleggen met de gemeente welke niet specifiek gericht zijn op stedelijk water. De frequentie varieert van geen bestuurlijk overleg (Winterswijk) tot één keer per twee jaar (Berkelland), tot driemaal per jaar (gemeenten Duiven/Westervoort/Zevenaar).

4.3.5. Samenwerking met gemeenten

Uit de interviews blijkt dat over het algemeen de samenwerking met het waterschap als prettig wordt ervaren. Het waterschap is in gesprek met alle gemeenten, vooral met betrekking tot het operationele beheer.⁴² De mate van samenwerking verschilt echter tussen de gemeenten. Zowel gemeenten als het waterschap geven aan dat de samenwerking sterk afhankelijk is van de betrokken personen. Hoe beter de bestaande contacten met de gemeenten al zijn, hoe actiever het waterschap zich inzet.⁴³ Dit gegeven maakt de samenwerking kwetsbaar. Uiteraard is het belangrijk dat personen een band opbouwen en hierdoor de samenwerking versterken.

⁴⁰ Interview intern nr. 2

⁴¹ Interview intern nr. 1

⁴² Interview intern nr. 1

⁴³ Interview intern nr. 1

Maar de samenwerking mag niet ten kosten gaan van de relatie tussen personen. Daarom is het nodig om een professionele basis te hebben met duidelijke afspraken die leiden tot een betrouwbare samenwerking.

Het algemene beeld dat naar voren komt uit de interviews is dat het waterschap de afgelopen 5 jaar nauwer betrokken is geraakt bij de samenwerking met gemeenten. Deze intensivering van de samenwerking is mede te wijten aan groeiende problematiek zoals extremere weersomstandigheden en de noodzaak van gezamenlijke en integrale oplossingen binnen de ruimtelijke agenda.⁴⁴

Hoewel de samenwerking over het algemeen als prettig en intensiever dan voorheen wordt ervaren, zijn er wederom verschillen tussen gemeenten. Sommige gemeenten ervaren de samenwerking van het waterschap als actief en meedenkend,^{45; 46} terwijl andere gemeenten ervaren dat het waterschap vooral reactief handelt op samenwerkingskansen, gemeentelijke investeringsagenda's⁴⁷ en te weinig initiatieven neemt.⁴⁸ Het waterschap herkent het beeld dat het waterschap in de samenwerking met gemeenten eerder volgend en reactief is dan proactief en sturend.⁴⁹

De samenwerking met enkele grotere gemeenten verloopt vaak moeizamer. Een voorbeeld is een gemeente waar duidelijk wordt gesteld dat de gemeenten de experts zijn in het stedelijk gebied en waterschappen in het landelijk gebied.⁵⁰ Een mogelijke reden die het waterschap aandraagt, is dat deze gemeenten meer capaciteit hebben en daardoor meer verantwoordelijkheid kunnen oppakken in het beheer van de openbare ruimte inclusief het inliggende stedelijk water, terwijl het waterschap daar ook zeggenschap over heeft.

Daarnaast heeft bijvoorbeeld de gemeente Arnhem te maken met 3 waterschappen. Hierdoor staan ze anders tegenover samenwerking met de waterschappen. Voor deze gemeente geldt dat een uitvoeringsprogramma (met duidelijk inzicht welke opgave de gemeente heeft) van het waterschap ontbreekt, terwijl het waterschap wel veel opgaven ziet (waterkwaliteit, droogte, etc.).⁵¹

Samenwerking met gemeente Lochem is jarenlang goed gegaan, met name door de goede bestuurlijke verhoudingen. Na de verkiezing en de bestuurlijke wisseling, en ook door coronatijd, is er een verandering in de organisatie en verloopt de samenwerking minder goed (zowel bestuurlijk als ambtelijk).⁵²

Met name de kleinere gemeenten benoemen het aandachtspunt dat waterschap en gemeenten verschillen in kennis, capaciteit en budget. Daar waar de gemeente een kleinere organisatie is met voornamelijk generalisten, is het waterschap een grotere organisatie met veel specialisten en inhoudelijke kennis. Gemeenten moeten in dat geval vertrouwen op de kennis van het waterschap.

Waterbelang versus bredere maatschappelijke opgaven

De ervaring van gemeenten is dat het waterschap zeer gedegen te werk gaat voor watervraagstukken, maar daarbij niet altijd voldoende oog heeft voor de gebiedspecifieke situatie en aandacht voor andere ruimtelijke belangen zoals bredere maatschappelijke opgaven (leefbaarheid, biodiversiteit). Vanwege het verschil tussen waterschap als functionele overheid en gemeenten met een zeer integrale functie hanteren beide overheden andere afwegingen en factoren in ruimtelijke keuzes.

Samenwerking water in ruimtelijke plannen

Wanneer er sprake is van ruimtelijke plannen is er goed en intensief contact tussen waterschap en gemeenten. Om de waterbelangen bij ruimtelijke ontwikkelingen tijdig en goed in beeld te krijgen en mee te

⁴⁴ Interview extern nr. 4

⁴⁵ Interview extern nr. 6

⁴⁶ Interview extern nr. 2

⁴⁷ Interview extern nr. 6

⁴⁸ Interview extern nr. 2

⁴⁹ Interview intern nr. 3

⁵⁰ Interview extern nr. 5

⁵¹ Interview extern nr. 2

⁵² Interview intern nr. 1

kunnen wegen, gebruikt het waterschap de (digitale) watertoets. Afgelopen najaar heeft het waterschap hiervoor zelfstandig een uitgangspuntennotitie⁵³ vastgesteld en met de gemeenten gedeeld. De geactualiseerde normen (om aan te sluiten bij 'water en bodem sturend' en voorbereid te zijn op toenemende extreme weersomstandigheden) uit beleid en regelgeving zijn samengevat en worden via de uitgangspuntennotitie gecommuniceerd met gemeenten.

Gemeenten ervaren dat het waterschap star kan omgaan met de verschillende normen. Het is soms nodig om af te wijken maar wel gezamenlijk tot een zo optimaal mogelijke oplossing te komen. Er worden ook kansen gemist. Bijvoorbeeld bij het ombouwen naar een verbeterd gescheiden rioolstelsel. Hierdoor wordt er meer relatief schoon water geloosd op oppervlaktewater en niet afgepompt naar de zuivering. Vanuit het waterschap wordt vervolgens extra berging geëist waardoor het project wordt stilgelegd.⁵⁴

De navolgende tabel geeft een compact overzicht van de samenwerking met gemeenten.

Tabel 4-7 Samenwerking stedelijk water o.b.v. input vanuit interne en externe interviews. Het overzicht beschrijft enkel de samenwerking met gemeenten die betrokken waren bij dit onderzoek, of die specifiek zijn benoemd tijdens de interviews met het waterschap.

Gemeente	Samenwerking	Reactie Gemeente	Reactie Waterschap	Deelgebied	Omvang gemeente	Mate van stedelijkheid
Aalten	Goed	Mag actiever in klimaatadaptatie en integraler benaderen beheer en onderhoud.	Samenwerking niet specifiek genoemd tijdens de interviews	Oude IJssel	Klein	Weinig stedelijk
Arnhem	Minder goed	Algemeen samenwerking ok. Gemeente ziet graag meer initiatief, meer aandacht voor waterkwaliteit en betere afstemming beheer en onderhoud.	Arnhem heeft te maken met 3 waterschappen. Hierdoor staan ze anders tegenover samenwerking met de waterschappen.	Veluwe	Groot	Sterk stedelijk
Berkelland	Goed	Gezamenlijke watervisie 2.0 in ontwikkeling; gezamenlijk watertakenplan, samenwerking gaat goed maar kan nog robuuster.	Samenwerking niet specifiek genoemd tijdens de interviews	Baakse Beek	Middelgroot	Weinig stedelijk
Doetinchem	Minder goed	Samenwerking loopt in algemene zin goed. Maar door enkele voorbeelden gaat het soms moeizamer.	De gemeente werkt aan een groot aantal stedelijke ontwikkelingen. Deze staan onder grote financiële en tijdsdruk. Helaas wordt 'water' niet altijd tijdig meegenomen. Om de samenwerking te verbeteren zijn we, samen met bestuur en directie van de gemeente, in gesprek met elkaar.	Oude IJssel	Middelgroot	Matig stedelijk
Duiven /Westervoort	Goed	Gezamenlijk watertakenplan De Liemers. Waterschap reactief.	In Duiven speelt veel op het gebied van stedelijk water, hierdoor is er veel contact, zowel op bestuurlijk (3x per jaar) als ambtelijk niveau. Duiven en Westervoort zoeken ons actief op en betrekken ons voor het stedelijk water.	De Liemers	Klein	Matig stedelijk
Lochem	Minder goed	(Niet geïnterviewd).	Samenwerking met Lochem is jarenlang goed gegaan, maar na de verkiezing, en ook door coronatijd, is er een verandering in de organisatie, en verloopt de	Berkel	Middelgroot	Weinig stedelijk

⁵³ Water in ruimtelijke plannen; Uitgangspuntennotitie van waterschap Rijn en IJssel

⁵⁴ Interview extern nr. 5

			samenwerking minder goed dan voorheen.			
Oost-Gelre	Goed	Gezamenlijk water- en rioleringsprogramma met Winterswijk.	Samenwerking is volwassen	Baakse Beek	Klein	Weinig stedelijk
Rozendaal	Goed	(Niet geïnterviewd).	Eén waterschapswatergang, samenwerking is zakelijk en ad hoc.	Veluwe	Klein	Weinig stedelijk
Winterswijk	Goed	Gezamenlijk water- en rioleringsprogramma met Oost-Gelre.	Samenwerking niet specifiek genoemd tijdens de interviews	Berkel	Klein	Matig stedelijk
Zutphen	Goed	Afvalwaterketen minder goed belegd.	Samenwerking kan volwassener door te sturen op rollen i.p.v. personen.	Berkel	Middelgroot	Sterk stedelijk

4.3.6. Uitvoering van het stedelijk waterbeheer

Afgelopen jaren heeft er een verschuiving plaatsgevonden in het stedelijk waterbeheer. Waar voorheen het stedelijk waterbeheer gericht was op het beheer en onderhoud is er sinds 5 jaar meer aandacht voor stedelijk waterbeheer in de ruimtelijke ordening (RO), stedelijke ontwikkeling en klimaatopgaven.

Met de komst van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) in 2018 is er een verbreding gekomen in het stedelijk waterbeheer. Het DPRA heeft geleid tot meer bewustwording voor wateroverlast, droogte, hitte en waterkwaliteit in het stedelijk gebied. Zowel de gemeenten en het waterschap ervaren het al een positieve ontwikkeling dat er meer vanuit klimaatopgaven, vanuit het watersysteem en meer vanuit een integrale waterketen wordt gehandeld. Ondanks deze verbreding is de ervaring dat er nog onvoldoende aandacht is voor thema's waterkwaliteit, grondwater, en een integrale verbinding tussen stedelijk water en de waterketen.

Waterkwaliteit

Uit de interviews komt naar voren dat er onvoldoende aandacht is voor de waterkwaliteit in het stedelijk gebied. Dit wordt in vrijwel alle interviews opgemerkt bij zowel de gemeenten als het waterschap. Gemeenten ervaren dat het waterschap onvoldoende grip heeft op de status van de waterkwaliteit in het stedelijk gebied.⁵⁵ Daarbij is de beleving dat het waterschap zich de afgelopen 15 jaar voornamelijk heeft gericht op de waterkwaliteitsopgave van de KRW-waterlichamen waardoor aandacht voor de waterkwaliteit in stadsvijvers en kleine natuurgebieden is achtergebleven. Er doen zich onwenselijke situaties voor in het stedelijk gebied, zoals riooloverstorten, stinkend water en blauwalg. Voor de waterkwaliteit in stedelijk gebied geldt het beleid en doelstellingen overig water.⁵⁶ Onder overig water wordt verstaan al het oppervlaktewater binnen het beheergebied van een waterschap dat niet is aangewezen als KRW-oppervlaktewaterlichaam.

Hemelwater

Uit de interviews komt naar voren dat het waterschap werkt met een nieuwe norm voor stedelijk gebied. Namelijk 80 mm hemelwater vasthouden per vierkante meter bij nieuwe ontwikkelingen. Opvallend is dat niet overal dezelfde norm wordt aangehouden. Het verschil zit in details zoals hoeveel uur er water op straat mag optreden. Ook leidt de norm tot hogere bouwkosten bij ontwikkelingen. Dit is onvoldoende duidelijk en uitlegbaar naar bewoners, bedrijven en ontwikkelaars. Een eenduidige en goed met de gemeenten afgestemde norm plus een bewustwordingscampagne is nodig.⁵⁷

Grondwater

Zowel de gemeenten als het waterschap zien dat grondwater een onderbelicht thema is in het stedelijk waterbeheer. Door de droge zomers in de afgelopen 5 jaar en door de komst van het DPRA is er meer bewustwording voor het grondwaterbeheer gekomen, ook in het stedelijk gebied. Mede hierdoor zijn er binnen het waterschap meerdere sporen voor het verbeteren van grondwaterbeheer. Het waterschap heeft

⁵⁵ Interview extern nr. 2

⁵⁶ Reactie ambtelijk wederhoor

⁵⁷ Interview extern nr. 1

een Koers voorraadbeheer opgesteld. Deze koers ondersteunt de korte en lange termijn maatregelen die het waterschap met haar partners wil oppakken, o.a. in programma's als '[elke druppel de grond in](#)' en de 'Aanpak Droogte Achterhoek en Liemers'. In de aanpak droogte Achterhoek werkt het waterschap samen met achttien andere organisaties en bedrijven in de Achterhoek aan maatregelen tegen droogte. De focus ligt op een aanpak in het landelijk gebied. Een uitzondering hierop is dat in de Liemers er ook aandacht is geweest voor droogte in en rondom de stedelijk gebieden.⁵⁸⁵⁹

Op papier is de taakverdeling voor het grondwaterbeheer duidelijk: "Met de inwerkingtreding van de Waterwet zijn waterschappen bevoegd tot het verlenen van vergunningen voor het onttrekken van grondwater en het infiltreren van water in de bodem. De gemeenten hebben een zorgplicht om in het openbaar gemeentelijk gebied maatregelen te treffen om structurele, nadelige gevolgen van de grondwaterstand op de functies van het gebied zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken."

In de praktijk krijgt het waterschap van kleine gemeenten de vraag om een grotere⁶⁰ rol te spelen in het grondwaterbeheer. Het waterschap reageert hierop door het gesprek aan te gaan met gemeenten over de rol en taak van het waterschap als functionele overheid. Afwijkend hierin is een voorbeeld van een grote gemeente: Omdat de gemeente het eerste aanspreekpunt is bij grondwateroverlast, ziet deze gemeente het als wenselijk dat verantwoordelijkheden, advisering en vergunning bij één partij (de gemeente) worden ondergebracht zodat zij het advies kunnen geven over grondwateronttrekkingen.

Afvalwater

Het aantal verstoringen in de rioolwaterzuiveringen is de laatste 15 jaar toegenomen. Waterschap Rijn en IJssel en Omgevingsdienst Achterhoek vermoeden een toename van ongewenste lozingen in het riool. Sommige stoffen van deze 'indirecte lozingen' komen, via het rioolstelsel en de rioolwaterzuivering, uiteindelijk in de beken en rivieren terecht.⁶¹

Aandachtspunt uit meerdere interviews is dat gemeenten en waterschap ieder hun verantwoordelijkheid heeft over de kwaliteit van water. De gemeente zijn verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het rioolwater en indirecte lozingen. Het waterschap is verantwoordelijk voor het reinigen van rioolwater en het beheer van het oppervlaktewater. Er is onvoldoende informatie en sturing vanuit het waterschap of RWZI's in staat zijn om het water voldoende te reinigen voordat het wordt geloosd. De kwaliteit van het rioolwater staat nog niet scherp op de gemeentelijke agenda. Bij het afgeven van lozingsvergunningen wordt bijvoorbeeld niet nagedacht over de reacties die kunnen ontstaan in het rioolwater als stoffen daar worden gemengd.⁶² Ook is het verstandig om als waterschap met gemeenten te bespreken welke problemen er zijn met de rioolwaterzuivering. Op die manier ontstaat er begrip en kunnen gemeenten beter bijdragen aan de kwaliteit van het rioolwater. Bijvoorbeeld door gericht te handhaven.⁶³ De gemeente en het waterschap zijn samen verantwoordelijk voor doelmatig en samenhangend waterbeheer en de inzameling en zuivering van het afvalwater (artikel 3.8 uit de WtW). Dit betekent ook dat het een gezamenlijke verantwoordelijkheid is van het waterschap en de gemeente om dit onderwerp op de bestuurlijke agenda te krijgen.

Indirecte lozingen

Een indirecte lozing is een lozing die niet direct op het oppervlaktewater uitkomt, maar wordt geloosd via een bedrijfsriolering of ander tussenliggend (zuiverings)werk van een derde. Indirecte lozingen vanuit bedrijven op het riool kunnen risicovol zijn voor het zuiveringsproces en het watersysteem. Het onderwerp indirecte lozingen en de rol van gemeenten, waterschap en de omgevingsdienst zijn in vrijwel alle interviews genoemd als een punt dat nog niet goed gaat in het stedelijk waterbeheer.

⁵⁸ Interview extern nr. 6

⁵⁹ Reactie ambtelijk wederhoor

⁶⁰ Interview intern nr. 1

⁶¹ Waterschap Rijn en IJssel Jaarverslaggeving 2021

⁶² Interview extern nr. 4

⁶³ Toets door geïnterviewden gemeenten

De gemeente is het bevoegd gezag voor indirecte lozingen van stedelijk afvalwater. De gemeenten hebben deze verantwoordelijkheid overgedragen aan de omgevingsdienst. Dit betekent dat op het moment dat er een vergunning wordt aangevraagd voor een indirecte lozing of als er een indirecte lozing is die het zuiveringsproces negatief beïnvloedt, het waterschap terug moet naar de omgevingsdienst. De omgevingsdiensten hebben tot nu toe beperkte capaciteit en middelen van gemeenten gekregen om meer grip te krijgen op indirecte lozingen. Bij de gemeenten ziet het waterschap nog geen verandering in het urgentiebesef van de indirecte lozingen op de oppervlaktewaterkwaliteit.⁶⁴ Het gehele proces wordt door het waterschap als inefficiënt ervaren.⁶⁵ Daarentegen komt het waterschap niet duidelijk met acties om dit proces te verbeteren.⁶⁶

Het waterschap signaleert dat de samenwerking met de omgevingsdienst niet goed verloopt. Het waterschap heeft echter onvoldoende instrumenten om dit te verbeteren, omdat alle communicatie via de gemeente verloopt. Daar komt bij dat lozingsvergunningen door de omgevingsdienst individueel worden afgegeven, waarbij er zorgen zijn vanuit gemeente en het waterschap dat er onvoldoende kennis is over de mogelijke risico's op de waterkwaliteit door de chemische samenstellingen of "cocktails" die kunnen ontstaan uit een optelsom van indirecte lozingen.

De gemeente is het bevoegd gezag voor indirecte lozingen van stedelijk afvalwater. Waterbeheerders zijn betrokken bij de uitvoering van de wet doordat zij adviesrecht hebben op.⁶⁷ Daarom kan de waterbeheerder ambtenaren aanwijzen als toezichthouder voor indirecte lozingen. De bevoegdheid tot het aanwijzen van toezichthouders geeft geen recht op handhaving. Dat mag alleen het overheidsorgaan dat vergunning mag verlenen, het Wm-bevoegd gezag. Op basis van artikel 5.20, derde lid, Wabo, kan de waterbeheerder met goede argumenten zo'n verzoek tot handhaving te doen. Er moeten duidelijke aanwijzingen zijn dat de doelmatige werking van de RWZI wordt belemmerd of de kwaliteit van het oppervlaktewater wordt aangetast.

Vanwege het belang voor de rioolwaterzuiveringen heeft het waterschap een aanvullende rol opgepakt in de vergunningverlening en het toezicht op risicovolle indirecte lozingen. In 2019 is deze rol gedefinieerd en vastgelegd in een Dienstverleningsovereenkomst met de Omgevingsdienst Achterhoek.⁶⁸ Dit wordt ervaren als een complex en lastig proces.⁶⁹ Sinds 2021 is het waterschap met gemeenten in gesprek over de afvalwaterketen en de rollen en verantwoordelijkheden. Ter ondersteuning van dit gesprek om de bewustwording te vergroten zijn een viertal filmpjes gemaakt. Daarnaast is binnen het waterschap het gesprek opgestart om de ambitie van het waterschap te bepalen en welke rol wij innemen bij het krijgen van grip op indirecte lozingen.⁷⁰

Integraliteit in maatschappelijke opgaven

In het WBP (2016-2021) wordt beschreven dat water in stedelijke gebieden een andere benadering qua onderhoud vergt dan in landelijke gebieden, en dat het waterschap het onderhoud af stemt op zowel de functie van de watergang als de rol van het water binnen de omgeving. In diverse gesprekken met gemeenten is naar voren gekomen dat zowel het streefbeeld als de beeldkwaliteit niet altijd adequaat worden meegenomen in het stedelijk waterbeheer. Daarnaast is er onvoldoende aandacht voor bredere integrale afweging tussen de doelstellingen vanuit het wateropgaven en maatschappelijke uitdagingen, zoals leefbaarheid, biodiversiteit en publieksparticipatie.

In situaties waarin de kerntaken van het waterschap niet overeenkomen met het beleid van de gemeente, is een aangepaste aanpak (maatwerk) noodzakelijk bij de uitvoering van projecten. Deze aanpak wijkt af

⁶⁴ Jaarverslaggeving 2022

⁶⁵ Interview intern nr. 4

⁶⁶ Toets door geïnterviewde gemeenten.

⁶⁷ Artikel 2.26 Wabo

⁶⁸ Waterschap Rijn en IJssel Jaarverslaggeving 2019

⁶⁹ Interview intern nr. 4.

⁷⁰ Waterschap Rijn en IJssel Jaarverslaggeving 2022

van de bestaande regelgeving voor beheer en onderhoud. Achterliggend hierin is de regelgeving zoals opgesteld in de Keur. Verschillende gemeenten geven aan dat de Keur voor het stedelijk gebied niet toereikend is. Deze gemeenten hebben ervaren dat het waterschap strikt vasthoudt aan de regels uit de Keur die zijn opgesteld voor het landelijke en stedelijk gebied. Ook als dit tot onwenselijke situaties leidt vanuit andere belangen en maatschappelijke opgaven. Hieronder wordt in het Intermezzo een voorbeeld gegeven van wisselende belangen.

Intermezzo – Voorbeeld van wisselende belangen in toepassing van de Keur:

Toepassing Keur in het stedelijk gebied

Voor het verspreiden van vrijgekomen baggerspecie wordt eenzelfde protocol gehanteerd voor baggeren in landelijk en stedelijk gebied. Het verspreiden van baggerspecie langs de kant van een watergang is in een stedelijk gebied (bijvoorbeeld een stadspark) niet wenselijk. Aanbestedingen voor de uitvoering gaan meestal om de laagste prijs, dat maakt het moeilijk om echt maatwerk te leveren. Aspecten als hygiëne, leefbaarheid en waterbeleving zijn daar nog redelijk ondergeschikt aan.

4.3.7. Uitvoering van projecten

Uit de interviews blijkt dat projecten volgens plan worden uitgevoerd, waarbij gemeenten en het waterschap zich beide aan afspraken houden. Gemeenten en waterschappen ervaren dat als er zich een urgente situatie voordoet er zeer adequaat en snel wordt gehandeld.

Wanneer er sprake is van vertraging, treden deze doorgaans op vanuit politieke overwegingen. Voor het waterschap is in de uitvoering van projecten het waarborgen van de kwaliteit en het behouden van een positieve samenwerking minstens zo belangrijk; ook als dit betekent dat de planning hiervoor moet worden aangepast. De ervaring van het waterschap is dat het opbouwen van een solide samenwerking zorgt voor effectiever en efficiënter werken voor toekomstige projecten.⁷¹

4.3.8. Bevindingen samenwerking en uitvoering van het stedelijk water

Organisatiestructuur

Wat gaat goed?

- Werken vanuit relatiebeheerders en accountmanagers wordt als prettig ervaren.

Wat kan beter?

- Het bij elkaar brengen van gemeenten en waterschap met de juiste rollen en expertise op het juiste moment kan nog beter worden gestroomlijnd.
- De verbinding tussen stedelijk water en de afvalwaterketen is onvoldoende belegd.
- De verbinding tussen beleid en uitvoering ontbreekt.
- Het beheer van de afvalwaterakkoorden is niet belegd.

Samenwerking en afspraken

Wat gaat goed?

- De samenwerking wordt over het algemeen als prettig ervaren.
- Afbakening van taken is voor waterschap en gemeente helder.

Wat kan beter?

- De samenwerking is persoonsafhankelijk en daardoor kwetsbaar.

⁷¹ Interview intern nr. 2.

- Er is een grote diversiteit in samenwerking; het waterschap heeft met sommige gemeenten samenwerkingsovereenkomsten, gezamenlijke watertaken plannen en andere niet.
- De frequentie van bestuurlijke afstemming tussen het waterschap en de gemeenten varieert.
- Het waterschap is volgend (reactief) en niet sturend (proactief).

Uitvoering van stedelijk water

Wat gaat goed?

- Er heeft een verschuiving plaatsgevonden van het stedelijk waterbeheer van beheer en onderhoud naar stedelijk water voor ruimtelijke ontwikkelingen en klimaatopgaven.

Wat kan beter?

- In de uitvoering is onvoldoende aandacht voor waterkwaliteit.
- Grondwater is een onderbelicht thema.
- De kwaliteit van rioolwater, indirecte lozingen, de verantwoordelijkheid hiervoor en afstemming tussen waterschap en gemeenten hierover is een punt van aandacht.
- Beheer en onderhoud van oppervlaktewater in stedelijk gebied houdt onvoldoende rekening met andere belangen van de gemeenten.

Samenwerking in projecten

Wat gaat goed?

- De projecten worden volgens plan uitgevoerd, waarbij gemeenten en het waterschap zich beide aan afspraken houden. Wanneer er sprake is van vertraging, treden deze doorgaans op vanuit politieke overwegingen.

4.4. Afkoppelen

Dit hoofdstuk gaat over deelvraag 3.2. Op welke wijze speelt het afkoppelen van regenwater een rol in het realiseren van optimalisatie in het afvalwatersysteem? Welke afspraken zijn gemaakt met gemeenten over het afkoppelen van regenwater en optimalisatie in het afvalwatersysteem? Welke mogelijkheden tot optimalisatie heeft het waterschap benut en welke kan zij benutten om doelmatiger en doeltreffender te werken?

Afkoppelen is één onderdeel van het stedelijk waterbeheer. Omdat de doelmatigheid en doeltreffendheid van het afkoppelen aanleiding is geweest van het onderzoek en hiervoor specifieke vragen zijn gesteld is hiervoor een apart hoofdstuk opgenomen.

4.4.1. Ambities en uitgangspunten van Waterschap Rijn en IJssel

In de waterbeheerprogramma's (2016-2021) staat dat het waterschap een adviserende rol neemt naar gemeenten voor de bergingscapaciteit, het afkoppelen van regenwater en optimaliseren van bestaande rioolstelsels. Ook in het WBP (2022-2027) staat vermeld dat het waterschap afkoppelen stimuleert. Voor verhard oppervlak is het uitgangspunt om in nieuw stedelijk gebied regenwater niet meer via de riolering naar de RWZI af te voeren.⁷² Ondanks de voordelen voor het waterschap is er geen financiële stimulans voor afkoppelen.⁷³ Bij nieuwe woningen is het verplicht om neerslag op eigen terrein op te vangen.⁷⁴ In de praktijk wordt bij nieuwbouw een groot deel van de hemelwaterberging echter alsnog in de openbare ruimte gefaciliteerd.⁷⁵ Voor bestaande verhard oppervlak is het niet verplicht om neerslag op eigen terrein op te vangen; maar streeft het waterschap wel naar afkoppeling van bestaand verhard oppervlak van het rioolstelsel.⁷⁶

⁷² Uitgangspuntennotitie water in ruimtelijke plannen 2022

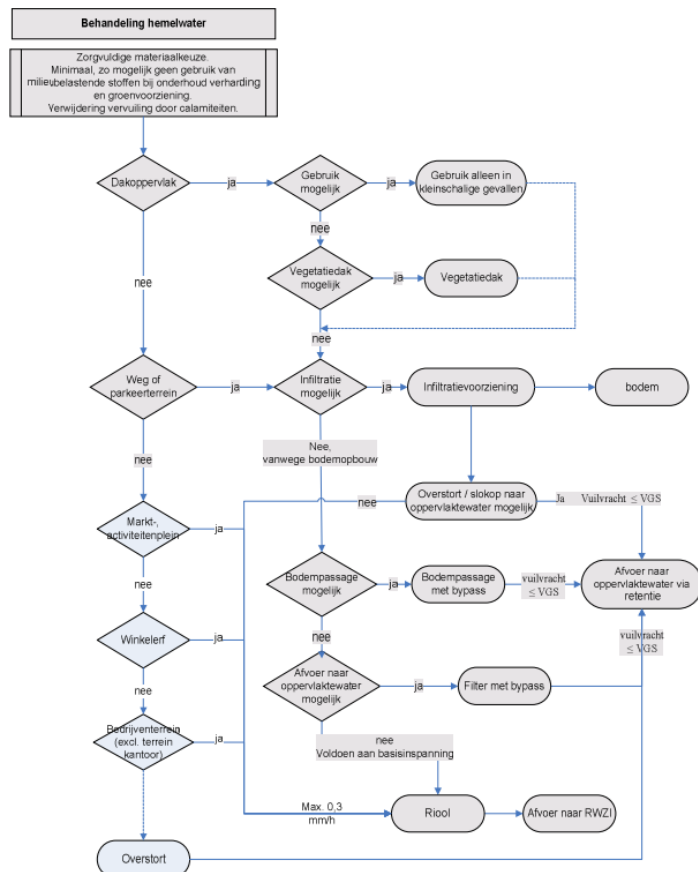
⁷³ Toets door geïnterviewde gemeenten

⁷⁴ <https://www.wrij.nl/direct-regelen/afkoppelen>

⁷⁵ Reactie ambtelijk wederhoor

⁷⁶ Uitgangspuntennotitie water in ruimtelijke plannen 2022

Voor het al dan niet aansluiten van verharde oppervlakken op een (vuilwater)riool heeft waterschap Rijn en IJssel een afkoppelbeslisboom opgesteld. Deze afkoppelbeslisboom dient als hulpmiddel voor het bepalen welke oppervlakken in principe kunnen worden afgekoppeld dan wel niet worden aangekoppeld aan het vuilwaterriool. Het gebruik van de beslisboom beperkt zich tot het beoordelen van de kwantitatieve en kwalitatieve gevolgen van de (rest)lozing op het oppervlaktewater en spreekt voorkeuren uit over het milieuverantwoord behandelen van het regenwater en effectiviteit van behandeling ervan in communale zuiveringsinstallaties. Daarbij wordt uitgegaan van het bestaande beleid over nieuwe en te renoveren stedelijke gebieden: emissie naar het oppervlaktewater mag niet groter zijn dan de emissie uit het verbeterd gescheiden rioolstelsels. Een gemeente geeft aan dat er meer aandacht mag uitgaan naar de werking van verbeterd gescheiden rioolstelsels. Het kan namelijk zijn dat er nog steeds veel water wordt verpompt naar de zuivering.⁷⁷

Figuur 4-1 Beslisboom afkoppelen Rijn en IJssel.

4.4.2. Rol waterschap

Het waterschap neemt inzake Ruimtelijke Ordening een adviserende rol naar gemeente en adviseert de gemeente bij afkoppelplannen. De adviserende rol wordt door gemeenten ervaren als actief en meedenkend.⁷⁸ Eerder was er vanuit het waterschap een subsidie voor inrichting bij ruimtelijke orderingsprojecten beschikbaar. Deze is enkele jaren geleden gestopt. Er zijn enkele voorbeelden waar het waterschap bijdraagt; de aanleg van Klimaattuinen in Zutphen. Het Waterschap Rijn en IJssel participeert in het platform Arnhem Klimaat Bestendig waar hoveniers en afkoppelcoaches ingezet worden.

⁷⁷ Toets door geïnterviewde gemeenten

⁷⁸ Interview extern nr. 9

Uit de interviews komt naar voren dat gemeenten een financiële bijdragen in de vorm van een afkoppelsubsidie rechtvaardig zouden vinden omdat het afkoppelen positief bijdraagt aan de zorgplichten van het waterschap voor het zuiveren van het afvalwater en het watersysteem.

4.4.3. Afspraken met gemeenten

Er zijn geen afspraken met de gemeenten over afkoppelen. Het initiatief, beleid en financiering voor het afkoppelen ligt bij de gemeente. Aanpak en beschikbaarheid van afkoppelsubsidies vanuit gemeenten naar inwoners verschilt per gemeente. Gemeente Oost-Gelre, gemeente Bronckhorst, Winterswijk en Montferland hanteren eenzelfde format voor bewoners die aanspraak willen maken op een afkoppelsubsidie. Zevenaar werkt met een terreinaanpak. Gemeente Winterswijk heeft afgelopen vijf jaar pas op de plaats gemaakt wat betreft afkoppelen. De gemeenten met wie gesproken is in het kader van dit onderzoek hebben geen harde doelen (% afkoppelen, areaal) geformuleerd voor het afkoppelen.

4.4.4. Resultaten

Er zijn geen cijfers bekend over hoeveelheid afgekoppeld areaal en aantal woningen afgekoppeld in het gebied. Op basis van grove inschattingen van geïnterviewde personen is 50-80% afgekoppeld. De inschatting is dat gebieden waar het relatief eenvoudig is om af te koppelen reeds zijn afgekoppeld.

4.4.5. Afkoppelen voor optimalisatie afvalwatersysteem

In het WBP 2016-2021 wordt afkoppelen specifiek benoemd voor het optimaliseren van bestaande rioolstelsels. Het waterschap hanteert geen gebiedsgerichte uitvoeringsplannen voor afkoppelen, met andere woorden afkoppelen is niet gekoppeld aan doelen, en er wordt niet gestuurd op afkoppelen in een bepaald gebied.⁷⁹

Bij gemengde rioolstelsels is het van belang dat de afname- en verwerkingscapaciteit van de RWZI's voldoende is om piekbuien ook in de toekomst goed te blijven verwerken. In gevallen waarin de capaciteit van RWZI ontoereikend is of wordt, kan het afkoppelen van hemelwater een oplossing zijn.⁸⁰ Het waterschap haalde in 2021 99,1% van de afnameverplichting⁸¹ en 99,3% van de lozingseisen.⁸² Er is één RWZI met structurele overschrijdingen, de RWZI Holten. Deze overschrijdingen vinden met name plaats tijdens regensituaties. Er is geen vastgesteld afvalwaterplan met deze zuiveringskring. Zo ver bekend zijn er voor de optimalisatie van het afvalwatersysteem in Holten geen afspraken gemaakt over het afkoppelen in de zuiveringskring Holten.

4.4.6. Benutte mogelijkheden doelmatiger werken

Het waterschap heeft afgelopen jaren de afvalwaterketen geoptimaliseerd. Het gaat o.a. om de digitalisering van de hoofdpst en het opstellen van een afschakelregime voor het beheer van rioolgemaal.

De hoofdpst is het centrale besturingssysteem waarmee zowel de rioolgemaal van het waterschap als die van de gemeente integraal kunnen worden aangestuurd. Het Waterschap en bij het Regionaal Meetsysteem Rijn en IJssel aangesloten gemeenten hebben samen een integraal besturingssysteem opgezet. Dit systeem automatiseert en digitaliseert het technisch beheer van de gemalen en rioolwaterzuiveringen. Door deze digitalisering van de hoofdpst en het opstellen van een afschakelregime kan het waterschap beter sturen op de wateraanvoer van de rioolgemaal. Voor het afschakelregime is gekozen voor een samenwerkingsorganisatie, waarbij zowel het waterschap als de gemeenten een bepaalde inzet leveren en de kosten gezamenlijk worden gedeeld. De gezamenlijke hoofdpst is geïnitieerd vanuit de gemeenten Bronckhorst, Zutphen, Montferland en waterschap Rijn en IJssel. De slimme gemalen

⁷⁹ Interview intern nr. 3

⁸⁰ Unie van Waterschappen Bedrijfsvergelijking Zuiveringsbeheer 2022

⁸¹ Unie van Waterschappen WAVES <https://live-waves.databank.nl/>

⁸² Waterschap rijn en IJssel, Jaarverslaggeving 2021

regeling in Winterswijk kon tot stand komen mede dankzij de hoofdpst en dus dankzij de ketensamenwerking.

Het waterschap bekijkt ook samen met bedrijven de mogelijkheden voor de optimalisatie van afvalwaterketen. Sinds 1,5 jaar is de samenwerking geïntensiveerd en heeft het waterschap een accountmanager bedrijven aangesteld. Ook vanuit heffingen is er extra capaciteit gezet op de samenwerking met bedrijven.

Mogelijkheden optimalisatie afvalwaterketen

STOWA heeft in 2019 uitgebreid onderzoek uitgevoerd naar mogelijkheden voor de optimalisatie van de afvalwaterketen.⁸³ De mogelijkheden worden onderverdeeld in twee groepen: 1) kansen door anders omgaan met riolering en transportsysteem; en 2) kansen door anders omgaan met zuivering. Het rapport beschrijft een 40-tal kansen voor de optimalisatie van het systeem. Twee interessante kansen voor anders omgaan met riolering en transportsysteem voor doelmatiger en doeltreffender te werken zijn o.a.

- Reduceren rioolvreemd water door instromend oppervlaktewater tegen te gaan.
 - o Dit punt is ook genoemd in het WBP 2016-2021 (*Het waterschap neemt initiatief om samen met gemeenten het aandeel rioolvreemd water in beeld te brengen*). Er is geen goed beeld of dit is gerealiseerd.
- Sturing op beperken totale emissie vanuit de afvalwaterketen (kwaliteit van het aangeboden rioolwater; indirecte lozingen).
 - o De kwaliteit van het aangeboden rioolwater staat nog onvoldoende bij de gemeente op agenda's.⁸⁴
 - o Indirecte lozingen is een punt van aandacht. Er lopen projecten met omgevingsdienst en gemeente (zie paragraaf 4.3.6.).

Doelmatigheid afkoppelen

Vanuit doelmatigheid zijn er binnen het waterschap vraagtekens of verdere investeringen in afkoppelen doelmatig zijn voor de optimalisatie van het afvalwatersysteem. De inschatting is dat gebieden waar het relatief eenvoudig is om af te koppelen reeds zijn afgekoppeld. De gebieden die nog niet zijn afgekoppeld zullen naar verwachting relatief grotere inspanningskosten vragen.

Een kanttekening bij deze doelmatigheid is dat afkoppelen meerdere doelen kan dienen dan uitsluitend optimalisatie van afvalwatersysteem. Afkoppelen van het regenwater kan ook bijdragen aan een beter functionerend stedelijk watersysteem, door o.a. het verbeteren van de kwaliteit van het oppervlaktewater, bestrijden van verdroging door lokaal vasthouden van hemelwater. Het zou doelmatiger kunnen door onder andere meer in te zetten op infiltratie van het hemelwater in de grond en niet afvoeren naar het oppervlaktewater. De kosten en baten en de effecten op waterkwaliteit en waterkwantiteit moeten echter goed worden geanalyseerd en gewogen. Er is geen informatie over benodigde kosten en doelrealisatie. Voorgaande is belangrijk om na te gaan om te bevestigen dat investeringen van gemeenten voor afkoppelen doelmatig zijn.⁸⁵

4.4.7. Bevindingen afkoppelen

Wat gaat goed?

- Afkoppelen van het regenwater kan bijdragen aan de optimalisatie van het afvalwatersysteem én een beter functionerend stedelijk watersysteem, door o.a. het verbeteren van de kwaliteit van het oppervlaktewater, bestrijden van verdroging door lokaal vasthouden van hemelwater.
- Het waterschap neemt een adviserende rol bij afkoppelplannen van gemeenten.

Wat kan beter?

⁸³ STOWA 2019 [Rek in afvalwatersystemen: hulpmiddel voor verkennen ruimte voor optimalisatie](#)

⁸⁴ Interview extern nr. 4

⁸⁵ Toets door geïnterviewde gemeenten

- Afkoppelen is niet gekoppeld aan doelen, en er wordt niet gestuurd op afkoppelen in een bepaald gebied.
- Er is geen financiering voor afkoppelen vanuit het waterschap.
- Er zijn geen afspraken met de gemeenten over afkoppelen.
- Er is één RWZI met structurele overschrijdingen, de RWZI Holten. Deze overschrijdingen vinden met name plaats tijdens regensituaties. Er is geen vastgesteld afvalwaterplan met deze zuiveringskring. Zover bekend zijn er voor de optimalisatie van het afvalwatersysteem in Holten geen afspraken gemaakt over het afkoppelen in de zuiveringskring Holten.
- Het waterschap heeft voor de optimalisatie van de afvalwaterketen gewerkt aan de digitalisering van de hoofdpst en het opstellen van een afschakelregime voor het beheer van rioolgemaal.

4.5. Resultaten en prestaties

Dit hoofdstuk gaat in op de volgende deelvragen van het onderzoek: 4.1. Welke doelen zijn behaald in het stedelijk waterbeheer (per deelgebied)? 4.2. Wat is de effectiviteit van het beleid inzake stedelijk water (incl. afkoppelen, hoeveelheid afgekoppeld areaal, gevolgen klimaatverandering op realisatie beleid stedelijk water, efficiency en begrenzing onderzoek)? 4.3. Welk budget was nodig voor het behalen van de doelen?

4.5.1. Behaalde doelen

Voor het beoordelen van behaalde resultaten van de afgelopen jaren kijken we naar de doelen genoemd in het WBP 2016- 2021. Er zijn echter geen prestatie-indicatoren benoemd om de voortgang en de effectiviteit van het stedelijk waterbeheer te kunnen beoordelen. Gezien het ontbreken van concrete doelen voor stedelijk waterbeheer zijn de algemene beschrijvende doelen uit het WBP 2016- 2021 zo goed als mogelijk beoordeeld met de informatie opgehaald uit de interviews. Deze beoordeling is daarmee kwalitatief van aard.

Tabel 4-8 Voorgenomen activiteiten/doelen stedelijk waterbeheer WBP 2016-2021

Pijlers WBP 2016-2021	Doel/ activiteiten	Beoordeling
Afvalwater transport		
Waterkwaliteits-spoor	- <i>We willen de waterkwaliteit in het stedelijk gebied verbeteren en bezien wat de vervuilingbronnen zijn.</i>	De aanpak van kleinere waterkwaliteitsknelpunten loopt volgens planning. ⁸⁶ In diverse gemeenten lopen onderzoeken naar blauwalg (o.a. gemeente Oost-Gelre). Gemeente ervaren dat er onvoldoende aandacht is voor waterkwaliteit in het stedelijk gebied.
Afkoppelen verhard oppervlak;	- <i>Het uitgangspunt is om in nieuw stedelijk regenwater niet meer via de riolering naar de RWZI af te voeren.</i> - <i>Het waterschap neemt een adviserende rol naar gemeenten voor de bergingscapaciteit, het afkoppelen van regenwater en optimaliseren van bestaande rioolstelsels.</i>	Bij nieuwe woningen is het verplicht om neerslag op eigen terrein op te vangen. ⁸⁷ Het waterschap neemt een adviserende rol in afkoppelplannen.
Verminderen rioolvreemd water	- <i>Het waterschap neemt initiatief om samen met gemeenten het aandeel rioolvreemd water in beeld te brengen.</i>	Hier wordt niet over gerapporteerd.
Stedelijk waterbeheer		
Beheer en onderhoud van stedelijk water	- <i>Benodigde beheer- en onderhoudsmaatregelen worden afgestemd met de gemeenten en zijn gebaseerd op functie, streefbeeld en beeldkwaliteit van het oppervlaktewater.</i>	Het waterschap is met alle gemeenten in gesprek voor het operationeel waterbeheer. Gemeenten ervaren dat het streefbeeld en beeldkwaliteit soms onvoldoende wordt meegenomen.

⁸⁶ Jaarverslaggeving 2021

⁸⁷ <https://www.wrij.nl/direct-regelen/afkoppelen>

		Het beheer en onderhoud in stedelijk water is gebaseerd op de keur. Gemeenten ervaren dat de keur onvoldoende geschikt is voor stedelijk gebied.
Waterveiligheid en ruimtelijke ordening	- <i>Het waterschap adviseert bij nieuwbouw en herstructurering de gemeente en ontwikkelaars over de manier waarop bij de inrichting van het stedelijke gebied het beste rekening kan worden gehouden met de gevolgen van een overstroming.</i>	Het Waterschap adviseert vanuit het vastgestelde beleid voor de R.O.-plannen en hoe voldoende rekening te houden met water in het planadvies. Het waterschap heeft hiervoor een uitgangspuntennotitie Water in Ruimtelijke plannen opgesteld.⁸⁸
Klimaatadaptatie in het stedelijk gebied	- <i>Samen met de gemeente brengen we de knelpunten van klimaatverandering in beeld. Daarbij gebruiken we de stresstesten uit het Deltaprogramma.</i>	De stresstesten zijn uitgevoerd in alle gemeenten en zijn publiek toegankelijk via de Klimateffectatlas van gemeenten en waterschap.⁸⁹ Het waterschap heeft ingestemd met ondertekening van de eerste aanvragen voor de Impulsregeling ruimtelijke Adaptatie, voor respectievelijk de werkregio Achterhoek+ en de werkregio Veluwezoom. Het betreft subsidieaanvragen voor (met name) gemeentelijke klimaatprojecten.
Klimaatadaptatie wateroverlast	- <i>We nemen klimaatbestendige maatregelen om knelpunten op te lossen.</i> - <i>We adviseren gemeenten in doelmatige oplossingen.</i> - <i>Als bij normering wateroverlast óf uit een stresstest voor stedelijk gebied blijkt dat er te weinig oppervlaktewater of waterberging is, nemen wij onze verantwoordelijkheid.</i>	Er zijn 573 klimaatadaptatiemaatregelen waar het waterschap aan de lat staat. Er is geen zicht of deze maatregelen in het stedelijk gebied plaatsvinden 99,5% van het watersysteem voldoet aan de normen voor wateroverlast (stedelijk en landelijk gebied) Er zijn 35 knelpunten opgelost.⁹⁰
Klimaatadaptatie droogte	- <i>We besteden aandacht aan droogte in bij nieuwbouw en herstructurering.</i>	Waterschap heeft in uitgangspuntennotitie Water in Ruimtelijke plannen specifiek aandacht voor droogte.⁹¹
Klimaatadaptatie hitte	- <i>Hitte ligt bij de gemeente. We stemmen maatregelen af met gemeente</i>	
Waterkwaliteit in stedelijk gebied	- <i>Het waterschap blijft met de gemeenten werken aan effectief en efficiënt afvalwaterbeheer voor het stedelijk gebied.</i>	Wij zijn met alle gemeenten en zuiveringskringen in gesprek om doelen en maatregelen voor de afvalwaterketen op elkaar af te stemmen en te borgen in de diverse plannen.⁹²
Grondwaterbeheer in stedelijk gebied	- <i>Het waterschap zorgt voor de afvoer van eventueel door de gemeente ingezameld grondwater via het oppervlaktewater en beïnvloedt via het peil van het oppervlaktewater de grondwatersituatie.</i>	Het beeld is dat grondwater nog onvoldoende en in samenhang met andere opgaven in stedelijk waterbeheer wordt opgepakt
Beleving van het water	- <i>Het waterschap wil samen met de gemeente het stedelijke water meer zichtbaar maken en zo bijdragen aan de kwaliteit van de openbare ruimte én aan de bewustwording en/of beleving van inwoners.</i>	Gemeenten ervaren dat het waterschap nog onvoldoende aandacht heeft voor beleving van het water

⁸⁸ Water in Ruimtelijke Plannen – Uitgangspunten Rijn en IJssel (2022)

⁸⁹ <https://www.weetvanwater.nl/klimaatatlas>.

⁹⁰ Jaarverslaggeving 2021

⁹¹ Water in Ruimtelijke Plannen – Uitgangspunten Rijn en IJssel (2022)

⁹² Jaarverslaggeving 2021

4.5.1.1. Behaalde doelen op programmaniveau

Op programmaniveau heeft het waterschap doelstellingen met prestatie-indicatoren geformuleerd. De doelstellingen zijn niet specifiek voor stedelijk waterbeheer, de prestatie-indicatoren en resultaten zijn dan ook niet te herleiden tot behaalde resultaten in het stedelijk gebied. Prestatie-indicatoren voor klimaatadaptatie in het programma watersystemen zijn op maatregelniveau geformuleerd. Er is geen informatie/indicator over doelbereik. Het is niet duidelijk in welke mate dit over stedelijk gebied gaat.

4.5.2. Benodigde Middelen

De uitvoering van het stedelijk water (afvalwater, hemelwater, oppervlaktewater, grondwater) valt onder de programma's Watersystemen en Waterketen. In de begrotingen zijn budgetten voor het stedelijk water ondergebracht onder het programma watersystemen. Door gebrek aan medewerking vanuit het waterschap is het niet gelukt om een interview af te nemen over de inzet van middelen en gemaakte kosten voor het stedelijk water. De bevindingen voor de benodigde middelen zijn in dit onderzoek dan ook uitsluitend gebaseerd op informatie vermeld in de begrotingen en jaarrapportages.

De gemaakte kosten voor het beheer en onderhoud van het stedelijk water, zijn niet op eenvoudige wijze af te leiden, omdat deze niet zodanig worden gerapporteerd. In de jaarrapportages zijn de kosten voor het stedelijk water ondergebracht onder de totale kosten van het programma watersystemen. In de rapportages wordt beperkt toelichting gegeven op de cijfers, waardoor het niet mogelijk is conclusie te trekken op de benodigde middelen voor stedelijk water. Vanaf 2018 is er in de begroting en meerjarenraming een geraamde investering voor stedelijk water is opgenomen.

Tabel 4-9 Geraamde Investering stedelijk Water op basis van begroting en meerjarenraming (2018 t/m 2023)

Jaar	Begroting (in 1000 euro)
2018	600
2019	850
2020	250
2021	400
2022	500
2023	750

4.5.3. Bevindingen resultaten en prestaties

Wat gaat goed?

- Het waterschap heeft haar stedelijk waterbeheer vertaald naar budgetten die zijn opgenomen in de begroting. In de jaarrapportages (2018 -2022) wordt beschrijvend gerapporteerd over gerealiseerde activiteiten en maatregelen voor het stedelijk water. Er wordt niet gerapporteerd op gemaakte kosten;
- Wateroverlast: In 2021 voldeed 99,5% van het watersysteem aan de normen voor wateroverlast;
- Waterkwaliteit: In 2021 voldeed de waterkwaliteit niet aan alle gestelde prestatie-indicatoren. Het is niet duidelijk in welke mate dit over stedelijk gebied gaat;
- Afvalwaterketen: In 2021 voldeed het waterschap aan alle gesteld prestatie-indicatoren, inclusief het aantal zuiveringskringen dat een gezamenlijk waterketenplan/afvalwaterakkoord heeft.

Wat kan beter?

- De effectiviteit van het beleid voor stedelijk water/ stedelijk gebied kan niet worden getoetst door het ontbreken van meetbare doelen met prestatie-indicatoren;
- Klimaatadaptatie: Prestatie-indicatoren voor klimaatadaptatie in het programma watersystemen zijn op maatregelniveau geformuleerd. Er is geen informatie/indicator over doelbereik. Het is niet duidelijk in welke mate dit over stedelijk gebied gaat.

4.6. Ontwikkelingen in het stedelijk waterbeheer

Dit hoofdstuk gaat in op de deelvragen 5.1. Welke relevante ontwikkelingen zijn er in het stedelijk waterbeheer? en 5.2. Welke uitdagingen en kansen voor het waterschap brengen die met zich mee?

4.6.1. Relevante ontwikkelingen in het stedelijk waterbeheer

Klimaatverandering en klimaatadaptatie

Klimaatverandering zorgt voor langdurige perioden van droogte en hitte, afgewisseld met soms extreme neerslag. Nederland heeft de ambitie gesteld dat Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht. Tijdens extreme buien kan er in versteende omgeving weinig water geborgen worden met kans op wateroverlast. Verdroging in het stedelijk gebied kan leiden tot verzakkingen van panden. Hogere temperaturen kan leiden tot hittestress en dit kan de waterkwaliteit negatief beïnvloeden. Met de komst van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA), maar ook door drie droge zomers, en een toename van lokale stortbuien is er meer bewustwording gekomen op het thema klimaatadaptatie. Het DPRA is een 6-jarige cyclus voor de klimaatrobuuste inrichting naar 2050. Aankomende jaren zal de volgende cyclus van het DPRA van start gaan. In oktober 2023 zijn de nieuwe KNMI-klimaatscenario's gepubliceerd.

Voorstel herziening EU Richtlijn stedelijk water

Er is nieuwe Europese regelgeving aangekondigd voor het verbeteren van de waterkwaliteit. In deze herziening van de Richtlijn Stedelijk Afvalwater⁹³ zijn aanvullende maatregelen opgenomen voor het beperken van emissies naar het oppervlaktewater. In de herziening is ook een zuiveringsplicht voor medicijnresten opgenomen voor alle grote rioolwaterzuiveringen. Daarnaast zullen de nieuwe regels betrekking hebben op hemelwater en landen verplichten om geïntegreerde beheersplannen voor stedelijk afvalwater op te stellen voor grote steden (aanvankelijk voor steden met meer dan 100 000 inwoners en, indien nodig, later ook voor steden met 10 000 of meer inwoners).

Ruimtelijke inrichting en Kamerbrief “Water en bodem sturend”

De Kamerbrief “Water en bodem sturend” (november 2022)⁹⁴ geeft invulling aan het belangrijke principe dat de draagkracht van het water- en bodemsysteem centraal staat bij de inrichting van ons land. De Kamerbrief komt tegemoet aan het pleidooi van de waterschappen voor landelijke en afdwingbare kaders op dit gebied. Het legt de basis voor gebiedsgerichte uitwerking en ruimtelijke planvorming in de regio, bijvoorbeeld bij locatiekeuze voor woningbouw. De ruimtelijke ordening is in handen van gemeenten, provincies en het Rijk, het waterschap vormt hierin een belangrijke partner, met water als een belangrijke randvoorwaarde bij de ruimtelijke inrichting.

Inwerkingtreding Omgevingswet

De inwerkingtredingsdatum van de Omgevingswet is 1 januari 2024. Doel van de Omgevingswet is het bereiken van een balans tussen: ‘(a) bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit en (b) doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften’.

De belangrijkste consequentie voor het stedelijk waterbeheer is dat de beleidsvrijheid van provincies, gemeenten en waterschappen verder toeneemt.⁹⁵ Voor de omgevingsvisies en plannen is de algemene afstemmingsbepaling van de Omgevingswet relevant die erop neer komt dat bestuursorganen hun onderlinge taken en bevoegdheden voor het stedelijk water moeten afstemmen daar waar deze elkaar raken. Bestuursorganen zullen zelf en samen moeten bepalen welk beleid zij, gegeven de ontwikkelingen en opgaven, willen voeren, welke maatregelen hierbij horen en wat wel en niet op welke wijze juridisch bindend geregeld wordt.

⁹³ https://environment.ec.europa.eu/publications/proposal-revised-urban-wastewater-treatment-directive_en

⁹⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/11/25/water-en-bodem-sturend>

⁹⁵ Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (2018) *Handreiking Stedelijk waterbeheer onder de Omgevingswet*

Juridisch-inhoudelijk zijn er door de komst van het nieuwe stelsel wel veranderingen voor het stedelijke waterbeheer, maar veel blijft toch min of meer hetzelfde. De eerder bij wet vastgelegde zorgplichten komen terug als watertaken. En de bevoegdheidsverdeling in het stedelijke waterbeheer is niet of nauwelijks veranderd. De enige wijziging is dat provincies in het nieuwe stelsel geen 'bemoeienis' meer met de gemeentelijke rioleringstaak hebben. Een gemeente kan onder de Omgevingswet zelf bepalen op welke manier de rioleringstaak wordt ingevuld, en onder welke voorwaarden de taak bijvoorbeeld aan bedrijven en/of burgers wordt gelaten. In de Omgevingswet is het maken van een rioleringsprogramma niet langer verplicht gesteld.

Het nieuwe stelsel biedt juridische mogelijkheden, stimulansen en randvoorwaarden voor samenhangende en gebiedsgerichte oplossingen. Concreet gaat het erom dat bestuurders en ambtenaren de fysieke leefomgeving integraal benaderen, ruimte laten voor privaat initiatief en publieksparticipatie. Het nieuwe stelsel geeft alle mogelijkheden om de diverse sectorale belangen in samenhang te beschouwen, ook als het om het stedelijke waterbeheer gaat.

Digitalisering in de waterketen

De technologische ontwikkelingen gaan hard en zorgen voor een enorme dynamiek. Steeds vaker biedt digitalisering slimme oplossingen voor waterbeheer. Tegelijk brengt de informatiesamenleving nieuwe risico's en dilemma's met zich mee en is het waterschap steeds afhankelijker van een goed functionerende ICT-infrastructuur en -dienstverlening. De verwachting is dat de rollen en werkzaamheden van het waterschap door de digitalisering zullen gaan veranderen. Dit betreft vragen zoals wat doet de digitalisering met hoe wij werken, hoe wij als bestuur werken, en wat voor impact dat heeft op ons werk.

4.6.2. Kansen en uitdagingen voor het waterschap

Klimaatadaptatie: kansen en uitdagingen

- Kans: Het waterschap wil zich in het stedelijk water(beheer) nog beter positioneren in de ruimtelijke ordening (RO) en stedelijke ontwikkeling. Het DPRA ondersteunt deze ontwikkeling en vormt een goede basis voor samenwerking met gemeenten. De DPRA-stresstesten hebben inzicht gegeven in de kwetsbaarheden en klimaatadaptatie voor ruimtelijke plannen. Het waterschap kan samen met gemeenten en op basis van de gevoerde stresstesten/risicodialogen (DPRA) klimaatagenda's opstellen om het gebied klimaatrobust in te richten.⁹⁶
- Kans: Het waterschap heeft veel gebiedskennis en kennis van klimaatadaptatie. Het waterschap kan vanuit haar kennis haar adviserende rol voor de ruimtelijke ordening richting gemeenten naast wateroverlast verbreden met de andere thema's aanpak van droogte, waterkwaliteit, hittestress en vergroening in de bebouwde omgeving.
- Uitdaging: Het waterschap zal voor klimaatadaptatie de organisatie zodanig moeten inrichten dat het waterschap uitvoering kan geven aan de naar verwachting toenemende klimaatadaptatie projecten.⁹⁷ Een programma voor klimaatadaptatie met randvoorwaarden voor doelmatige uitvoering van projecten ontbreekt. Deze kan het waterschap helpen in prioriteren van werk en sturing geven aan het thema.⁹⁸

Herziening richtlijn stedelijk afvalwater: kansen en uitdagingen

- Uitdaging: Het waterschap verwacht dat zij grote investeringen moeten maken tussen 2027 en 2040 voor het realiseren van een 4^e zuiveringstrap.⁹⁹ Het waterschap is zich hier ambtelijk op aan het voorbereiden. Het waterschap voert een impactanalyse uit. Deze impactanalyse omvat het doorberekenen wat de nieuwe normen betekenen voor aanpassingen aan de zuivering en welke investeringen daarbij horen.

⁹⁶ Waterbeheerprogramma 2022 -2027

⁹⁷ Interview intern nr. 1

⁹⁸ Interview intern nr. 3

⁹⁹ Interview intern nr. 4

- Kans/uitdaging: De herziening brengt verplichtingen met zich mee voor het opstellen van gezamenlijk geïntegreerde beheersplannen voor steden met meer dan 100.000 inwoners. In het beheergebied van Rijn en IJssel betreft dit Arnhem en Deventer. Deze steden hebben beide te maken met meerdere waterschappen. Het opstellen van geïntegreerde beheersplannen is een kans om de samenwerking met gemeente te intensiveren en beter op elkaar af te stemmen.

Kamerbrief Water Bodem sturend: kansen en uitdagingen

- Het waterschap wil zich in het stedelijk water(beheer) nog beter positioneren in de ruimtelijke ordening (RO) en stedelijke ontwikkeling. De brief Water en Bodem sturend ondersteunt deze ontwikkeling en vormt een goede basis voor samenwerking met gemeenten en provincie.¹⁰⁰
- Voor 'Water en Bodem sturend' in ruimtelijke plannen is het van belang dat het waterschap in een vroeg stadium betrokken is bij het opstellen van ruimtelijke plannen en besluiten zodat expertise vanaf de start van ruimtelijke keuzes en gebiedsinrichting wordt meegenomen. De digitale watertoets en 'Uitgangspuntennotitie water in ruimtelijke plannen' wordt hiervoor reeds gebruikt door het waterschap.¹⁰¹
- Kans/Uitdaging: Een ruimtelijke uitwerking van de structurerende keuzes voor het beheergebied van Rijn en IJssel ontbreekt (keuzes/randvoorwaarden woningbouwlocaties etc.). Hierdoor ontbreekt er op het moment een kader voor de gesprekken met provincie.¹⁰² Het waterschap kan vanuit haar expertise, al dan niet samen met provincie, de brief 'Water en bodem sturend' ruimtelijk (kaarten) uitwerken voor het gebied. Het is belangrijk hier ook de gemeenten bij te betrekken.¹⁰³

Omgevingswet: kansen en uitdagingen

- Uitdaging: De omgevingswet benadrukt de integraliteit van de fysieke leefomgeving, een goede omgevingskwaliteit en het voldoen aan maatschappelijke behoeften. Het stelsel biedt mogelijkheden om diverse sectorale belangen in samenhang te beschouwen. Het vereist het vooruitkijken naar toekomstige ontwikkelingen, zoals klimaatverandering, en het gezamenlijk aanpakken van maatschappelijke uitdagingen en het vinden van gebiedsgerichte oplossingen te vinden. Dit vraagt om voortdurende afstemming met gemeenten.¹⁰⁴
- Uitdaging: Voor alle zuiveringskringen gaan er veranderingen plaatsvinden door de Omgevingswet, waarbij gezamenlijke plannen en GRP/BRP's opgaan in Omgevingsplannen. Het waterschap is met alle gemeenten en zuiveringskringen in gesprek om doelen en maatregelen voor de afvalwaterketen op elkaar af te stemmen en te borgen in de diverse plannen.¹⁰⁵
- Uitdaging: In het kader van de omgevingswet vervalt ook het bindend adviesrecht voor waterschappen ten aanzien van indirecte lozingen. Het waterschap gaat na hoe hier in samenwerking met gemeenten en omgevingsdiensten invulling aan te geven.¹⁰⁶
- Uitdaging: Met name de kleinere gemeenten, hebben vaak niet genoeg capaciteit om zich goed voor te bereiden op de Omgevingswet. Dit kan mogelijk voor veel onduidelijkheid zorgen.

¹⁰⁰ Interview intern nr. 1

¹⁰¹ Interview intern nr. 4

¹⁰² Interview intern nr. 3

¹⁰³ Toets door geïnterviewde gemeenten

¹⁰⁴ Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (2018) Handreiking Stedelijk waterbeheer onder de Omgevingswet

¹⁰⁵ Samenvatting Jaarverslaggeving 2021 Waterschap Rijn en IJssel

¹⁰⁶ Begroting 2023 en meerjarenraming 2023-2026

Digitalisering: kansen en uitdagingen

- Kans: Digitalisering biedt kansen om het werk doelmatiger en doeltreffender (nauwkeuriger, sneller, gemakkelijker en gebruiksvriendelijker) uit te voeren.¹⁰⁷ De recente ontwikkeling rondom de digitalisering van de hoofdpst en het afschakelregime is hiervan een voorbeeld.
- Uitdaging: Het waterschap wordt steeds vaker een schakel in data- en informatieketens met anderen. Om dit succesvol in de waterketen te realiseren zullen partners (gemeenten, bedrijven en drinkwaterbedrijf mee moeten in de digitalisering.¹⁰⁸

4.7. Reflectie op aanbevelingen onderzoek 2016

In 2016 heeft de commissie Rekenkamer het stedelijk waterbeheer onderzocht op een aantal aspecten. In het onderzoek van 2016 is het beleid rond het stedelijk waterbeheer geëvalueerd waarbij de vraag centraal stond of de beoogde maatschappelijke effecten (doeltreffendheid) zijn bereikt. In dit hoofdstuk wordt gekeken naar deelvraag 6.1 In hoeverre zijn de aanbevelingen van het onderzoek stedelijk waterbeheer (2016) geïmplementeerd?

De aanbevelingen uit het onderzoek 2016 waren:

- a) *Overweeg of het maken van een aparte beleidsnota specifiek gericht op stedelijk water zinvol is, waarin de zes thema's, zoals opgenomen in het Waterbeheerprogramma, verder kunnen worden uitgewerkt en minder beschrijvend van aard zijn dan nu het geval is. Deze beleidsnota kan dienen als toetsingskader bij het beoordelen van projecten in stedelijke gebieden en het afsluiten van integrale afvalwaterketenplannen en afvalwaterakkoorden.*

Het waterschap ontwikkelt een Koers Stedelijk gebied. Deze koers is een uitwerking van het Waterbeheerprogramma 2022-2027.¹⁰⁹ Het doel van de Koers is een samenhangend overzicht te geven van de inhoudelijke opgaven in het stedelijk gebied, welke rol het waterschap heeft en hoe het waterschap haar werk kan prioriteren.

- b) *Stel vast of de huidige sturingsmogelijkheden en -momenten met betrekking tot stedelijk water voldoende zijn en of de vaststelling van een verordening, als bedoeld in artikel 109a van de Waterschapswet met betrekking tot de doeltreffendheid en doelmatigheid, gewenst en zinvol is. Tevens geeft de commissie in overweging een doorlopend overzicht op te stellen van toezeggingen en beleidsvoornemens waarin periodiek de stand van zaken wordt weergegeven en van wie en wanneer actie wordt verwacht.*

Zover bekend is er afgelopen jaren niet beoordeeld en/of opvolging gegeven in hoeverre de huidige sturingsmogelijkheden met betrekking tot stedelijk water voldoende is gewenst en zinvol is. Uit dit onderzoek blijkt dat het bestuurlijke afstemming verschilt per gemeente.

- c) *Maak in de beleidsnota's de doelstellingen van het waterschap minder beschrijvend en meer concreet en geef daarbij de financiële bandbreedtes aan.*

Er is geen beleidsnota stedelijk waterbeheer opgesteld. De doelstellingen van het waterschap zijn voorsnog beschrijvend. Sinds 2018 wordt in de jaarlijkse begroting en meerjarenraming van het waterschap geraamde investeringen voor het stedelijk water vermeld als onderdeel van het programma watersystemen. In de jaarrapportages (2016 -2022) zijn de kosten voor het stedelijk water niet zodanig gerapporteerd.

¹⁰⁷ Interview intern nr. 4

¹⁰⁸ Interview intern nr. 4

¹⁰⁹ Interview intern nr. 3

- d) Maak in de jaarlijkse begroting c.q. jaarrekening inzichtelijk wat de kosten zijn van stedelijk water.*

In de jaarrekening worden de kosten voor het stedelijk water niet inzichtelijk gerapporteerd. De kosten van stedelijk water zijn ondergebracht onder de totale kosten van het programma watersystemen.

- e) Stimuleer het opstellen van integrale afvalwaterketenplannen voor individuele gemeenten en/of afvalwaterteams.*

Voor de zuiveringskringen Etten, Varsseveld, Wehl, Zutphen, Olburgen, Nieuwgraaf (watertakenplan Liemers = helft zuiveringskring), Haarlo en Ruurlo zijn gezamenlijke plannen vastgesteld. Voor de zuiveringskringen Lichtenvoorde, Winterswijk, Aalten, Dinxperlo en Holten zijn geen gezamenlijke plannen opgesteld. Het waterschap is met alle gemeenten en zuiveringskringen in gesprek om doelen en maatregelen voor de afvalwaterketen op elkaar af te stemmen en te borgen in de diverse plannen.¹¹⁰

5. Conclusies

5.1. Conclusies

Navolgend staan de conclusies van dit onderzoek opgesomd. Indien nodig zijn er aanbevelingen gegeven bij de conclusies.

Wettelijke taken

De gemeenten en het waterschap zijn samen verantwoordelijk voor doelmatig en samenhangend waterbeheer en de inzameling en zuivering van het afvalwater. Het waterschap heeft de zorg voor het watersysteem en de zorg voor de zuivering van afvalwater dat via het openbare vuilwaterriool wordt aangeboden. Het waterschap heeft daarbij de taak watergangen zodanig te beheren dat zij voldoen aan de doelstellingen zoals opgenomen in de Wtw: voorkoming en waar nodig beperking van overstromingen, wateroverlast en waterschaarste, in samenhang met bescherming en verbetering van de chemische en ecologische kwaliteit van watersystemen en vervulling van maatschappelijke functies door watersystemen. In de praktijk is er onvoldoende aandacht voor de waterkwaliteit in het stedelijk gebied.

De meeste watergangen in het stedelijk gebied zijn aangewezen als 'overig water'. Binnen de Kaderrichtlijn Water (KRW) geldt alleen voor de doelen van de KRW-waterlichamen een harde resultaatverplichting. Voor de doelen van overig water geldt een inspanningsverplichting. Dat het bij deze overige wateren om een inspanningsverplichting gaat, ontslaat het waterschap niet van de zorgplicht voor het beschermen en verbeteren van de chemische en ecologische kwaliteit.

Gemeenten hebben een zorgplicht voor de inzameling van stedelijk afvalwater en afvloeiend hemelwater. Daarnaast hebben gemeenten een zorgplicht om in het openbaar gemeentelijk gebied maatregelen te treffen om structurele, nadelige gevolgen van de grondwaterstand op de functies van het gebied zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken.

Beleid

Het Waterschap Rijn en IJssel heeft geen vastgesteld beleid voor het stedelijk waterbeheer. Het is onvoldoende scherp welke doelen het waterschap wil behalen en wanneer het stedelijk waterbeheer als op orde wordt beschouwd. De doelen/voorgenomen activiteiten zoals uiteengezet in WBP 2016-2021 voor het waterbeheer in het stedelijk gebied, behandelen de thema's waterkwaliteit, waterkwantiteit, hemelwater, afvalwater, oppervlaktewater, grondwater en klimaatadaptatie. De doelstellingen zijn beschrijvend geformuleerd en missen de nodige SMART-criteria (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdsgebonden). Op programmaniveau (waterketen en watersystemen) zijn doelstellingen met prestatie-

¹¹⁰ Waterschap Rijn en IJssel Jaarverslaggeving 2021

indicatoren gedefinieerd; deze zijn echter niet specifiek gericht op stedelijk gebied. Een strategische koers voor het stedelijk gebied is momenteel in ontwikkeling.

Organisatie

Het stedelijk water valt deels binnen het programma watersystemen en deels binnen het programma waterketen. Het beheer van het stedelijk grond- en oppervlaktewater valt onder het programma watersystemen. De inzameling en het transport van afvalwater valt binnen de organisatie onder het programma afvalwaterketen.

Sinds 10 jaar werkt het waterschap met gebiedsteams voor de vijf deelstroomgebieden. Per gebied is een relatiebeheerder aangesteld. De relatiebeheerder is de gebiedsregisseur en ook accounthouder voor de inliggende gemeenten. De relatiebeheerders zijn het eerste aanspreekpunt voor de gemeenten. Het doel van deze structuur is om meer vanuit één waterschap te werken én integraal waterbeheer en het gebiedsgericht werken te versterken. Gemeenten ervaren deze samenwerkingsstructuur als positief, omdat dit zorgt voor meer structuur en betere communicatie dan voorheen. Binnen het waterschap ontbreekt momenteel een sterke verbinding tussen beleidsvorming en uitvoering. Deze rol wordt deels vervuld door relatiebeheerders; zij fungeren als schakel tussen operationeel beheer en team advies & strategie.

Samenwerkingsvormen

De intensiteit en de manier waarop het waterschap samenwerkt met gemeenten varieert. Enkele gemeenten hebben gezamenlijk met het waterschap een waterplan opgesteld, andere gemeenten hebben dit niet. De intensiteit van de samenwerking wordt mede bepaald door de kwaliteit van al bestaande samenwerkingsverbanden en is persoonsafhankelijk. De frequentie van bestuurlijke afstemming tussen het waterschap en de gemeenten varieert.

Projecten in uitvoering

Voor de uitvoering van projecten stelt het waterschap projectovereenkomsten op met gemeenten. Deze overeenkomsten leggen specifieke afspraken vast en voorzien in duidelijke regelingen voor zowel opdrachtnemer en opdrachtgeverschap, inclusief heldere plannings- en budgetten. Projecten in uitvoering lopen volgens plan waarbij waterschap en gemeenten zich aan te afspraken houden.

Water in ruimtelijke plannen

Afgelopen jaren heeft er een verschuiving plaatsgevonden in het stedelijk waterbeheer. Waar voorheen het stedelijk waterbeheer gericht was op het beheer en onderhoud is er sinds 5 jaar meer aandacht voor stedelijk waterbeheer in ruimtelijke plannen en een verbreding van wateropgaven naar klimaatopgaven. De samenwerking voor water in ruimtelijke ordening verloopt over het algemeen goed. Bij ruimtelijke ontwikkelingen is er intensief contact tussen het waterschap en gemeenten. Om de waterbelangen bij ruimtelijke ontwikkelingen tijdig en goed in beeld te krijgen en mee te kunnen wegen, gebruikt het waterschap de (digitale) watertoets. Afgelopen najaar heeft het waterschap hiervoor een uitgangspuntennotitie vastgesteld.

Klimaatadaptatie

Klimaatverandering vraagt om een klimaatrobuuste inrichting van het stedelijk gebied, waarbij het waterschap samenwerkt met gemeenten op basis van het DPRA. Het waterschap moet zich voorbereiden op de toenemende klimaatprojecten. Een specifiek programma voor klimaatadaptatie in stedelijk gebied ontbreekt nog.

Afvalwater en Indirecte lozingen: De kwaliteit van het rioolwater staat nog niet scherp op de gemeentelijke agenda. Er is onvoldoende informatie en sturing vanuit het waterschap of RWZI's instaat zijn om het water voldoende te reinigen voordat het wordt geloosd. Indirecte lozingen vanuit bedrijven op het riool kunnen risicovol zijn voor het zuiveringsproces en het watersysteem. De samenwerking tussen omgevingsdienst, gemeenten en het waterschap verloopt niet goed. Het waterschap heeft beperkte instrumenten om dit te verbeteren, omdat communicatie via de gemeente verloopt. Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet vervalt vanaf 1 januari 2024 het bindend adviesrecht voor waterschappen ten aanzien van indirecte

lozingen. De samenwerking met gemeenten en omgevingsdiensten op dit onderwerp vraagt om aandacht en intensivering van de samenwerking.

Uitvoering van integraal stedelijk waterbeheer: In de uitvoering van het stedelijk waterbeheer is te vaak nog onvoldoende aandacht voor bredere integrale afweging tussen de kerntaken van het waterschap en maatschappelijke opgaven van gemeenten zoals leefbaarheid, biodiversiteit en publieksparticipatie. Gebiedsgericht werken en maatwerk is nodig zodat maatregelen voor stedelijk waterbeheer aansluit bij bredere maatschappelijke opgaven. Dit betekent ook dat het stedelijk gebied vaak een andere aanpak voor het beheer en onderhoud dan het landelijk gebied. Momenteel is de keur onvoldoende geschikt voor het stedelijk gebied.

Afkoppelen

Afkoppelen is een onderdeel van stedelijk waterbeheer; Het is een middel om doelen voor de zuivering van afvalwater en de zorg van het watersysteem te halen. Afkoppelen kan dus bijdragen aan de optimalisatie van de afvalwaterketen; ook kan het bijdragen aan een beter functionerend stedelijk watersysteem, door o.a. het verbeteren van de kwaliteit van het oppervlaktewater, bestrijden van verdroging door lokaal vasthouden van hemelwater.

In het streven naar het afkoppelen van regenwater, worden doelen in het WBP beschrijvend geformuleerd. Er is geen relatie gelegd tussen hoe het afkoppelen van regenwater kan bijdragen aan specifieke doelen. Er vindt geen gerichte sturing plaats voor het afkoppelen van specifieke gebieden voor het realiseren van doelen. Binnen de huidige dynamiek ontbreken formele afspraken tussen het waterschap en de gemeenten met betrekking tot het afkoppelen van regenwater. Het waterschap neemt een adviserende rol aan bij de afkoppelplannen. Eerder was er subsidie vanuit het waterschap voor afkoppelen, maar deze is gestopt.

Het waterschap heeft afgelopen jaren andere mogelijkheden benut om de afvalwaterketen te optimaliseren. Dit omvat onder andere de digitalisering van de hoofdpot en de ontwikkeling van een afschakelregime om het beheer van rioolgemalen te verbeteren.

Rapportage op doelbereik en middelen

Er is al eerder geconstateerd dat het voor het stedelijk water ontbreekt aan concrete beleidsdoelen. Sinds 2018 wordt in de jaarlijkse begroting en meerjarenraming van het waterschap geraamde investeringen voor het stedelijk water vermeld. In de jaarrapportages (2016 t/m 2022) worden de kosten voor het stedelijk water niet gerapporteerd.

Ontwikkelingen in het stedelijk waterbeheer

Het waterschap houdt bij de uitvoering voor stedelijk waterbeheer rekening met relevante ontwikkelingen in de periode 2023 – 2050.

5.2 Beantwoording hoofdvragen

Is het stedelijk waterbeheer doeltreffend?

Het waterschap heeft geen goed zicht op de beleidsresultaten en doelbereik van het stedelijk waterbeheer. Doordat de beleidsdoelen voor het stedelijk waterbeheer niet zodanig zijn geformuleerd en ook niet zodanig worden gerapporteerd is er beperkte informatie om een eenduidige uitspraak te doen of het huidige stedelijk waterbeheer doeltreffend is. Inzicht in de doeltreffendheid begint met de doelen zodanig te formuleren dat hiernaar gehandeld en gerapporteerd kan worden.

Is het stedelijk waterbeheer doelmatig?

Er is beperkt informatie over de beleidsresultaten i.r.t. benodigde middelen. Sinds 2018 wordt in de jaarlijkse begroting en meerjarenraming van het waterschap geraamde investeringen voor het stedelijk water vermeld

als onderdeel van het programma watersystemen. In de jaarrapportages (2016 t/m 2022) worden de kosten voor het stedelijk water niet gerapporteerd.

Doordat beleidsdoelen voor het stedelijk waterbeheer niet zodanig zijn geformuleerd en ook kosten niet zodanig worden gerapporteerd in jaarrapportages is het niet mogelijk om een eenduidige uitspraak te doen of het huidige stedelijk waterbeheer doelmatig is.

Of en in hoeverre slaagt het waterschap erin integraal stedelijk waterbeheer tot uitvoering te brengen op zodanige wijze dat bewust en gezamenlijk (met gemeenten) doelen in samenhang worden uitgevoerd binnen de mogelijkheden van bestaande wet- en regelgeving?

Het stedelijk waterbeheer wordt momenteel niet integraal aangepakt, maar richt zich voornamelijk op de aanpak van waterkwantiteit. Deze benadering sluit onvoldoende aan op de integrale opgaven in het stedelijk gebied en de bredere belangen die binnen gemeenten spelen.

Integraal stedelijk waterbeheer vereist een gebiedsgerichte aanpak, waarbij maatwerk wordt geleverd om de ruimtelijke planning beter op elkaar af te stemmen en gezamenlijke doelen te vinden. Dit vraagt om beter begrip van elkaars belangen en nauwere afstemming tussen ambtenaren en bestuurders, om te werken vanuit één overheid. Op dit moment slaagt het waterschap er nog niet om de mogelijkheden te benutten die verder gaan dan wat wettelijk is voorgeschreven voor het waterschap.

5.3. Beoordeling normenkader

Nr.	Deelvragen	Nr.	Norm	Beoordeling
1	Wat zijn de wettelijke taken en bevoegdheden?	1a	Het waterschap voldoet aan de huidige wettelijke eisen voor het stedelijk waterbeheer.	- Het waterschap Rijn IJssel is een functionele overheid waarbij het waterschap verschillende rollen heeft. In de ruimtelijke ordening heeft het waterschap een adviserende rol richting gemeenten, ten aanzien van het beschermen van waterkeringen en watergangen heeft het waterschap de rol van bevoegd gezag (Vergunning en Handhaving). In de ruimtelijke ordening heeft het waterschap een adviserende rol richting gemeenten. - In 2021 voldeed 99,5% van het gebied aan de normering wateroverlast (inspanningsplicht). - Voor de doelen van overig water geldt een inspanningsverplichting. Dat het bij deze overige wateren om een inspanningsverplichting gaat, ontslaat het waterschap niet van de zorgplicht voor het beschermen en verbeteren van de chemische en ecologische kwaliteit.
	Welke doelen zijn gesteld ten aanzien van integraal stedelijk waterbeheer?	2a	De doelen voor het stedelijk waterbeheer zijn SMART geformuleerd en bestuurlijk vastgelegd.	- Het Waterschap Rijn en IJssel heeft geen vastgesteld beleid voor stedelijk waterbeheer; een koers stedelijk gebied is momenteel in ontwikkeling. - Doelen voor het stedelijk waterbeheer zijn in WBP 2016-2021 en WBP 2022-2027 beschrijvend geformuleerd. Er zijn geen prestatie-indicatoren benoemd voor het stedelijk waterbeheer om de voortgang te kunnen beoordelen.
		2b	De doelen voor het stedelijk waterbeheer zijn integraal. D.w.z. de doelen voor het stedelijk waterbeheer omvatten op alle facetten de stedelijke watercyclus;	- De doelen/ activiteiten voor het stedelijk gebied in het WBP 2016 -2021 gaan over waterkwaliteit en waterkwantiteit en over hemelwater, afvalwater, oppervlaktewater en grondwater.

			hemelwater, afvalwater, oppervlaktewater en grondwater. De doelen voor het stedelijk waterbeheer richten zich op zowel op het verbeteren van de waterkwaliteit als waterkwantiteit (voorkomen wateroverlast)	
3	Is er sprake van afbakening van taken tussen gemeenten en het waterschap?	3a	De afbakening van taken tussen het waterschap en gemeenten is met inliggende gemeenten bestuurlijk vastgelegd. (In een afvalwaterakkoord of gezamenlijk stedelijk waterplan).	- Het waterschap heeft met een deel van de inliggende gemeenten gezamenlijke watertakenplannen opgesteld, en met een deel van de gemeenten niet. - Het is niet duidelijk hoeveel afvalwaterakkoorden er zijn. Het beheer van de afvalwaterakkoorden is niet belegd in de organisatie. Het is niet bekend waar de afvalwaterakkoorden zijn (fysiek/digitaal) en wie ze binnen waterschap Rijn en IJssel beheert. Het afsluiten van afvalwaterakkoorden is niet verplicht, maar wordt wel aangemoedigd door het Bestuursakkoord Water (2011). Voor de gemeenten zonder afvalwaterakkoord geldt de aansluitverordening Rijn en IJssel 2015.
		3b	Het waterschap heeft met alle inliggende gemeenten minimaal afspraken over de afnameverplichting bestuurlijk vastgelegd	
			Er is vastgelegd wie verantwoordelijk is voor welke maatregelen	
4	Is er sprake van effectieve samenwerking tussen gemeenten en het waterschap?	4a	Uitvoering en proces: Het waterschap en gemeenten stemmen op bestuurlijk niveau periodiek af over de voortgang van het gevoerde stedelijk waterbeheer beleid en sturen bij waar nodig.	- De frequentie van bestuurlijke afstemming tussen het waterschap en de gemeenten varieert. Voor de meeste gemeenten geldt dat de wethouders en heemraden twee keer per jaar ontmoeten. Deze ontmoetingen betreffen reguliere bestuurlijke overleggen met de gemeente en zijn niet specifiek gericht op stedelijk water. De frequentie

				varieert van geen bestuurlijk overleg, tot één keer per twee jaar en tot driemaal per jaar.
		4b	Resultaat en effectiviteit: Minimaal 60% van de geplande gezamenlijke werkzaamheden wordt binnen 2 jaar in uitvoering gebracht.	- Niet zodanig kunnen toetsen. Op basis van interviews worden projecten volgens plan uitgevoerd, waarbij gemeenten en het waterschap zich beide aan afspraken houden.
5	Welke afspraken zijn gemaakt met gemeenten over het afkoppelen van regenwater en optimalisatie in het afvalwatersysteem?	5a	De afspraken met gemeenten over afkoppeling van regenwater zijn SMART geformuleerd.	- Er zijn geen afspraken met de gemeenten over afkoppelen. Het waterschap neemt een adviserende rol in afkoppelplannen.
			Bij de totstandkoming van de afspraken over afkoppelen regenwater is aandacht besteedt aan optimalisatie in het afvalwatersysteem: wijze van afkoppelen (naar bodem/ oppervlaktewater) en i.r.t. benodigde capaciteit RWZI.	- Afkoppelen is niet gekoppeld aan doelen, en er wordt niet gestuurd op afkoppelen in een bepaald gebied t.b.v. optimalisatie in afvalwaterketen en capaciteit RWZI's.
6	Op welke wijze speelt het afkoppelen van regenwater een rol in het realiseren van optimalisatie in het afvalwatersysteem?	6a	Het afkoppelen van het regenwater draagt bij aan de zuiveringsdoelstellingen afvalwaterketen.	- Niet zodanig kunnen toetsen.
		6b	De afname- en verwerkingscapaciteit van de RWZI's is toereikend om piekbuien goed te blijven verwerken.	- Het waterschap haalde in 2021 99,1% halen van de afnameverplichting. Er is één RWZI met structurele overschrijdingen, de RWZI Holten. Deze overschrijdingen vinden met name plaats tijdens regensituaties. Er is geen vastgesteld afvalwaterplan met deze zuiveringskring. Zo ver bekend zijn er voor de optimalisatie van het afvalwatersysteem in Holten geen afspraken gemaakt over het afkoppelen in de zuiveringskring Holten.
7	Welke doelen zijn behaald in het stedelijk waterbeheer (per deelgebied)?	7a	Het waterschap heeft prestatie-indicatoren voor het beoordelen van doelrealisatie stedelijk waterbeheer.	- Op programmaniveau heeft het waterschap doelstellingen met prestatie-indicatoren geformuleerd. De doelstellingen en prestatie-indicatoren en resultaten zijn niet te herleiden tot behaalde resultaten in het stedelijk gebied.

				- Stedelijk water valt onder het programma watersystemen. Het programma watersystemen is voornemens een nieuwe set aan prestatie-indicatoren te ontwikkelen om voortgang te volgen.
		7b	Voor elk doel stedelijk waterbeheer wordt op structurele basis (minimaal één keer per jaar) gerapporteerd over de bereikte resultaten.	- In de jaarrapportages (2018 -2022) wordt gerapporteerd over stedelijk water.
		7c	De afgelopen 5 jaar (2018 – 2022) voldeed het stedelijk waterbeheer aan de minimum gestelde prestatie-eisen	- In de jaarrapportages (2018 -2022) zijn prestatie-eisen voor stedelijk water niet zodanig opgenomen. - In 2021 voldeed het waterschap aan alle gesteld prestatie-indicatoren, inclusief het aantal zuiveringskringen dat een gezamenlijk waterketenplan/afvalwaterakkoord heeft. - In 2021 voldeed het watersysteem aan de normen voor wateroverlast. - In 2021 voldeed de waterkwaliteit niet aan alle gestelde prestatie-indicatoren. Het is niet duidelijk in welke mate dit over stedelijk gebied gaat. - In 2021 voldeed de gestelde klimaatadaptatie indicator niet aan de gestelde eisen. Het is niet duidelijk in welke mate dit over stedelijk gebied gaat.
8	Wat is de effectiviteit van het beleid inzake stedelijk water (incl. afkoppelen, hoeveelheid afgekoppeld areaal, gevolgen klimaatverandering op realisatie beleid stedelijk water, efficiency en begrenzing onderzoek)?	8a	De behaalde resultaten dragen bij aan de realisatie van stedelijk water doelen.	- Maatregelen en resultaten zijn niet gekoppeld aan doelen. En concrete doelen ontbreken. De informatie is ontoereikend om te kunnen stellen of de resultaten bijdragen aan stedelijk water doelen.

9	Welk budget was nodig voor het behalen van de doelen?	9a	Het waterschap heeft haar stedelijk waterbeleid doelen vertaald in budgetten die zijn opgenomen in de begroting.	- Vanaf 2018 is er in de begroting en meerjarenraming een geraamde investering voor stedelijk water opgenomen.
		9b	De kosten voor het stedelijk waterbeheer bleven afgelopen 5 jaar (2018 -2022) binnen de begroting of onderbouwd en goedgekeurd bij overschrijding.	- In de jaarrapportages zijn de kosten voor het stedelijk water ondergebracht onder de totale kosten van het programma watersystemen. In de rapportages wordt beperkt toelichting gegeven op de cijfers, waardoor het niet mogelijk is conclusie te trekken op de gemaakt kosten voor stedelijk water en of deze binnen begroting blijven.
10	Welke mogelijkheden tot optimalisatie heeft het waterschap benut en welke kan zij benutten om doelmatiger en doeltreffender te werken?	10a	Waterschap Rijn IJssel heeft inzicht in mogelijkheden voor de optimalisatie afvalwaterketen; en is zodanig ingericht dat ze deze kan benutten.	- Het waterschap heeft afgelopen jaren mogelijkheden benut voor optimalisatie in de afvalwaterketen. Het gaat o.a. om de digitalisering van de hoofdpst en het opstellen van een afschakelregime voor het beheer van rioolgemaal. - Voor het afschakelregime is gekozen voor een samenwerkingsorganisatie, waarbij zowel het waterschap als de gemeenten een bepaalde inzet leveren en de kosten gezamenlijk worden gedeeld.
		10b	Voorbeeld (afhankelijk van lijst benutte en onbenutte mogelijkheden).	- Zie long-list (40-tal mogelijkheden studie STOWA (2019). O.a: - Reduceren rioolvreemd water door instromend oppervlaktewater tegen te gaan. - Sturing op beperken totale emissie vanuit de afvalwaterketen (kwaliteit van het aangeboden rioolwater; indirecte lozingen).
11	Welke relevante ontwikkelingen zijn er in het stedelijk waterbeheer? Welke uitdagingen en kansen voor het waterschap brengen die met zich mee?	11a	Het waterschap houdt bij de uitvoering voor stedelijk waterbeheer rekening met relevante ontwikkelingen in de periode 2023 – 2050.	- Het waterschap houdt bij de uitvoering voor stedelijk waterbeheer rekening met relevante ontwikkelingen in de periode 2023 – 2050 (Klimaatverandering, Herziening Richtlijn Stedelijk Afvalwater, Omgevingswet, Digitalisering).

6. Aanbevelingen

1. Stel samen met gemeenten doelen op voor waterkwaliteit in het stedelijk gebied, rekening houdend met de functies en doelstellingen van het watersysteem.

Stel samen met gemeenten doelen op voor waterkwaliteit in stedelijk gebied. Dit kan bijvoorbeeld door gezamenlijk streefbeelden op te stellen voor functiegericht inrichten en beheer van oppervlaktewater. Een streefbeeld komt tot stand na benoeming en afweging van functies, nevenfuncties en eventueel KRW-doelen. Om deze streefbeelden te realiseren, dient de inrichting hierop mogelijk te worden aangepast (bijvoorbeeld het uitdiepen van watergangen, het opheffen van riool overstorten, het aanbrengen van natuurvriendelijke oevers of het maken van verbindingen met andere waterlopen). Aansluitend hoort passend beheer en onderhoud plaats te vinden.

2. Maak beleid stedelijk gebied en stel scherp wanneer het stedelijk waterbeheer 'op orde' is.

Inzicht in de doeltreffendheid van het stedelijk waterbeheer begint met de doelen zodanig te formuleren dat hiernaar gehandeld en gerapporteerd kan worden. Continueer de ontwikkeling van de koers stedelijk gebied en stel beleid voor stedelijk water vast. Maak hierbij de vertaling van strategische doelen naar meetbare doelstellingen met bijbehorende prestatie-indicatoren. Zorg daarbij dat prestatie-indicatoren relevant zijn om op bestuurlijk niveau het effect/ doelbereik te toetsen (i.p.v. op maatregelen niveau). Overweeg of aanvullende instructiedocumenten of uitgangspunten nodig zijn om strategische doelen operationeel te maken.

3. Intensiveer de samenwerking met gemeenten via gezamenlijke visies en waterplannen met heldere doelstellingen, maatregelen en middelen ter bevordering van de integraliteit en werken vanuit gedeelde belangen.

Het gezamenlijk opstellen van watervisies en waterplannen bevordert de integraliteit en het werken vanuit gedeelde belangen. Optimaliseer de samenwerking met gemeenten zodanig dat het waterschap kan sturen op rollen in plaats van individuele personen.

4. Neem een proactieve rol voor de verbinding tussen water en maatschappelijke opgaven en werk gezamenlijk met gemeenten aan de ruimtelijk belangen.

Gemeenten hebben naast wateropgaven vaak tal van ruimtelijke belangen, maar het ontbreekt hen aan tijd en middelen. Werk samen met de gemeenten vanuit de gezamenlijke doelen en stel daarbij de (maatschappelijke) opgaven voorop.

5. Zorg voor meer flexibiliteit voor beheer en onderhoud.

Momenteel is de keur onvoldoende geschikt voor het stedelijk gebied. Overweeg het opstellen van een aangepast Keur voor het stedelijk gebied en/of zorg voor meer flexibiliteit voor beheer en onderhoud voor bevorderen van behalen gezamenlijke doelen.

6. Versterk de verbinding tussen beleidsvorming en uitvoering binnen de organisatie.

Structureer de interne organisatie zodat afdelingen niet los van elkaar werken. Evalueer of de huidige organisatie voldoende functioneert om beleidsvorming en uitvoering voor stedelijk water op elkaar af te stemmen. Beoordeel of de verbinding tussen stedelijk water en de afvalwaterketen voldoende is belegd.

7. Intensiveer samenwerking met gemeenten en omgevingsdiensten indirecte lozingen. Bepaal wat de ambitie en rol is van het waterschap bij het krijgen van grip op indirecte lozingen.

Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet vanaf 1 januari 2024 ook het bindend adviesrecht voor waterschappen ten aanzien van indirecte lozingen. Stel scherp wat de ambitie is van het waterschap en welke rol het waterschap wil innemen bij het krijgen van grip op indirecte lozingen.

7. Leg de relatie tussen het afkoppelen van regenwater en de bijdrage aan specifieke doelen.

Afkoppelen is niet gekoppeld aan het bijdragen van specifieke doelen en er vindt geen sturing plaats voor afkoppelen van specifieke gebieden. Beoordeel de doelmatigheid van het afkoppelen van regenwater in relatie tot de afvalwaterketen en capaciteit van de RWZI, oppervlaktewaterkwaliteit en het bestrijden van verdroging.

8. Geef inzicht in doelrealisatie en gemaakte kosten stedelijk waterbeheer.

Inzicht in de doelmatigheid van het stedelijk waterbeheer begint met de doelen en kosten voor het stedelijk water te rapporteren. Zorg dat begroting en jaarrapportages op elkaar aansluiten voor geraamde investering en kosten voor het stedelijk water. Dit kan de basis zijn voor het bestuur om te sturen en controleren.

9. Versnel de aanpak van klimaatadaptatie in stedelijk gebied. Stel doelen op voor klimaatadaptatie in stedelijk gebied.

Het waterschap wil in het stedelijk water(beheer) zich nog beter positioneren in de ruimtelijke ordening (RO) en stedelijke ontwikkeling. Het DPRA ondersteunt deze ontwikkeling en vormt een goede basis voor samenwerking met gemeenten.

Bijlage I Onderzoeksopzet

Het onderzoek is uitgevoerd door Royal HaskoningDHV in nauwe samenwerking met de commissie Rekenkamer van het waterschap Rijn en IJssel. Bij het onderzoek zijn de volgende stappen doorlopen conform het huishoudelijk reglement.¹¹¹

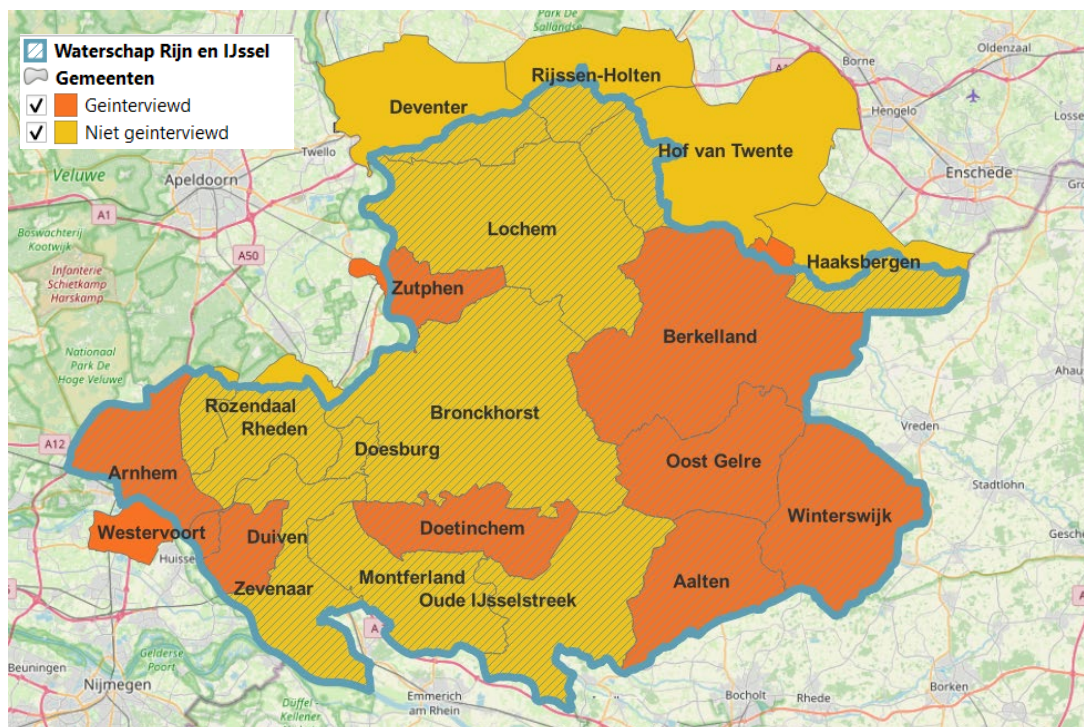
1. **Startoverleg en vaststelling normenkader.** Als eerste stap is een startoverleg gehouden met de commissie Rekenkamer van Waterschap Rijn en IJssel. Bij het startoverleg is de onderzoeksopzet doorgesproken. Ook is het normenkader besproken dat als toetsingskader dient voor beantwoording van de onderzoeksvragen. De definitieve onderzoeksopzet vormt het uitgangspunt voor het onderzoek.
2. **Documenten- en feitenonderzoek.** Op basis van de beschikbare informatie en gegevens (beleidsdocumenten, bestuursrapportages, stedelijke waterplannen, et cetera) is een dossier- en feitenonderzoek uitgevoerd naar het stedelijk waterbeheer door het waterschap. De gebruikte broninformatie is verkregen via de commissie Rekenkamer, via ambtelijk vertegenwoordigers van het waterschap of gemeenten, en via de website van het waterschap. De geraadpleegde bronnen voor dit onderzoek zijn opgenomen in Bijlage II Geraadpleegde bronnen.
3. **Interviews.** Ter aanvulling en verdieping op het verkregen documentenonderzoek zijn verschillende interviews gehouden met betrokken ambtelijk en bestuurlijk vertegenwoordigers van waterschap en gemeenten (in totaal 13 interviews, met 17 vertegenwoordigers). In Bijlage III Geïnterviewde personen is een overzicht opgenomen van de betrokken organisaties en functionarissen. Per interview is een gespreksverslag gemaakt, wat ter reactie is voorgelegd aan de geïnterviewden. De definitieve verslagen zijn als aparte bijlage in het onderzoekdossier opgenomen (geen onderdeel van dit rapport).
4. **Nota van Bevindingen.** Op basis van de verkregen informatie uit de voorgaande stappen is een Nota van Bevindingen opgesteld en is het stedelijk waterbeheer getoetst aan het normenkader. Ook is er gereflecteerd in hoeverre de aanbevelingen uit het onderzoek stedelijk water uit 2016 zijn geïmplementeerd. Het uitgangspunt in de rapportage is transparantie. Het moet volstrekt helder zijn hoe de commissie tot haar eindoordeel komt. In de rapportage wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen normen (criteria), bevindingen, conclusies en aanbevelingen. Wanneer in de tekst wordt gerefereerd aan een bepaald document of een gesprek dan wordt deze bron vermeld. In het rapport komen de volgende onderwerpen aan de orde:
 - Conclusies en samenvatting;
 - Vraagstelling;
 - Normenkader;
 - Feitenrelaas en analyse;
 - Aanbevelingen;
 - Bijlagen: bronnen, onderzoeksopzet, tussentijdse notities en documenten, lijst van geïnterviewden en lijst met afkortingen.
5. **Toets door geïnterviewde gemeenten.** De gemeenten zijn schriftelijk gevraagd te reageren op het rapport. Specifiek is er gevraagd te reageren op hoofdstuk 4.3 Samenwerking en uitvoering van het stedelijk water en 4.4 Afkoppelen. De volgende drie vragen zijn gesteld:
 1. Is het door het rapport geschetste beeld over het werk aan stedelijk water door gemeenten en waterschap herkenbaar? Incl. de kwaliteit van samenwerken.
 2. Doet het rapport recht aan de andere gemeenten in uw regio? Met andere woorden: Is het niet alleen in uw gemeente zoals beschreven maar ook in uw buurgemeenten voor zover u weet?

¹¹¹ Commissie Rekenkamer Waterschap Rijn en IJssel
Huishoudelijk Reglement 6 augustus 2013

3. Wat mist u in dit rapport over uw eigen rol en positie rond stedelijk water en wat over rol en positie van het waterschap en ook de samenwerking tussen beiden?
6. **Ambtelijk wederhoor.** Het ambtelijk wederhoor richt zich op het toetsen van de feiten die in de rapportage (Nota van Bevindingen) zijn gerapporteerd en de interpretatie daarvan (de conclusies). In de procedure ambtelijk hoor en wederhoor ontvangt de ambtelijke organisatie een overzicht van de door de rekenkamer geconstateerde feiten. De volgende opdracht is gegeven via het ambtelijk wederhoor:
 - Toetsen van de rapportage en bevindingen op feitelijkheden;
 - De ambtelijk eindverantwoordelijken krijgen de gelegenheid te reageren. Het is hierbij de bedoeling dat bij de uiteindelijke publicatie, wanneer de rekenkamer(commissie) ook conclusies en aanbevelingen presenteert, geen discussie meer zal ontstaan over de feitelijke (on)juistheid van de bevindingen;
 - Het ambtelijk wederhoor is een controle van de tekst op feitelijke onjuistheden. Correcties dienen te worden onderbouwd;
 - Bij voorkeur worden onjuistheden zo concreet mogelijk tekstueel gecorrigeerd.
7. **Bestuurlijk wederhoor.** Het bestuurlijk wederhoor focust zich op de conclusies en aanbevelingen.
8. **Aanbieding rapport inclusief Conclusies en Aanbevelingen.**

Scope

Dit onderzoek richt zich op de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het stedelijk waterbeheer van Waterschap Rijn en IJssel in de afgelopen 5 jaar (2018–2022). Voor de wettelijke taken is gekeken naar de huidige wet- en regelgeving. Voor inzicht in de beleidsresultaten is gekeken naar behaalde resultaten 2018–2022. Met deze Nota van Bevindingen is getracht de vragen van de commissie Rekenkamer zo volledig mogelijk te beantwoorden. Vanwege de omvang van de verzamelde informatie ligt de nadruk van de Nota van Bevindingen vooral op de aspecten die minder goed gaan.

Figuur 0-1 Beheergebied Waterschap Rijn en IJssel met de inliggende gemeenten. De gemeenten (oranje) zijn geïnterviewd voor dit onderzoek.

Bijlage II Geraadpleegde bronnen

Wetgeving en beleidskader

- Waterwet, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0025458/2023-07-01>
- Waterschapswet, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0005108/2023-07-01>
- Wet Milieubeheer <https://wetten.overheid.nl/BWBR0003245/2023-07-01>
- EU KRW 2000/60/EG van het Europees parlement en de raad, <https://eur-lex.europa.eu/>
- EU Richtlijn Stedelijk Afvalwater 91/271/EEG, <https://eur-lex.europa.eu/>
- Activiteitenbesluit voor inrichtingen <https://www.infomil.nl/onderwerpen/lucht-water/handboek-water/wetgeving/algemene-regels-lozingsroute-schema/lozen/>
- Nationaal Bestuursakkoord Water, <https://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/wetgeving-beleid/@176067/nationaal/>
- Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie, <https://www.deltaprogramma.nl/themas/ruimtelijke-adaptatie/deltaplan>
- Regionaal waterprogramma 2021-2027, <https://magazine.gelderland.nl/regionaal-waterprogramma/stedelijk-waterbeheer>

Waterschap Rijn en IJssel

- Bestuursakkoord Waterschap Rijn en IJssel 2023 – 2027, In vertrouwen vooruit
- Waterbeheerprogramma Waterschap Rijn en IJssel 2016 – 2021
- Waterbeheerprogramma Waterschap Rijn en IJssel 2022 – 2027, <https://storymaps.arcgis.com/collections/3a0795d2930b48afbc57060e52e12efc?item=1>
- Keur Waterschap Rijn en IJssel 2023, <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR697008/1>
- Legger Waterschap Rijn en IJssel, https://www.arcgis.com/apps/Embed/index.html?webmap=0754263d7d9d45f2bc541390fa17c115&extent=5.5891,51.8531,7.1479,52.2796&zoom=true&scale=true&search=true&searchextent=true&legendlayers=true&basemap_gallery=true&disable_scroll=false&theme=light
- Aansluitverordening Rijn en IJssel 2015, <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR271530/2>
- Waterschap Rijn en IJssel (2022) Water in ruimtelijke plannen; Uitgangspunten Rijn en IJssel
- Waterschap Rijn en IJssel (2023) Verrijkte inhoudsopgave Koers Stedelijk Gebied VSG_v1.0
- Waterschap Rijn en IJssel Jaarverslaggeving 2017 t/m 2022 bijlage 1
- Waterschap Rijn en IJssel Begroting en Meerjarenraming 2016 t/m 2023

Documenten

- Beleidsnota stedelijk water (2014) Water raakt!
- Commissie Rekenkamer Waterschap Rijn en IJssel (2016) Onderzoek stedelijk water
- Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie, www.deltaprogramma.nl/themas/ruimtelijke-adaptatie/deltaplan [geraadpleegd 8 augustus 2023]
- Kamerbrief Water en Bodem sturend, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/11/25/water-en-bodem-sturend> [geraadpleegd 8 augustus 2023]
- IenW (2018) Handreiking Stedelijk waterbeheer onder de Omgevingswet
- IenW (2022) Kamerbrief Water en Bodem sturend
- Rioned (2022) Europees beleid stedelijk water www.riool.net/europa-eu [geraadpleegd 11 juli 2023]
- STOWA (2019) Rek in afvalwatersystemen: hulpmiddel voor verkennen ruimte voor optimalisatie
- Unie van Waterschappen (2021) Position Paper herziening Richtlijn Stedelijk Afvalwater
- Unie van Waterschappen (2022) Bedrijfsvergelijking Zuiveringsbeheer
- Unie van Waterschappen, WAVES Dashboard <https://live-waves.databank.nl> [geraadpleegd 17 augustus 2023]

Bijlage III Geïnterviewde personen

	Interview	Functie	Datum
Nr	Extern		
1	Gemeente Aalten	Beleidsmedewerker openbare ruimte en groen	8 augustus 2023
2	Gemeente Arnhem	Bestuursadviseur water en klimaatadaptatie	1 augustus 2023
3	Gemeente Berkelland	Ambtelijk trekker afvalwaterteam en watertakenplan	11 juli 2023
4	Gemeente Berkelland	Burgemeester	27 juli 2023
5	Gemeente Doetinchem	Beleidsmedewerker riolering	4 september 2023
6	Gemeente Duiven/ Westervoort (1 stroom)	Adviseur stedelijk water en coördinator gezamenlijk watertakenplan de Liemers (inhuur)	12 juli 2023
7	Gemeente Oost-Gelre	Beheerder stedelijk water Projectleider DPRA-klimaatadaptatie (inhuur)	1 augustus 2023
8	Gemeente Winterswijk	Beleidsmedewerker water en riolering	22 augustus 2023
9	Gemeente Zutphen	Beleidsmedewerker water en riolering	1 juli 2023
	Intern		
1	Waterschap Rijn en IJssel – samenwerking	Relatiebeheerder en accounthouder voor gemeenten in stroomgebied Oude IJssel en Baakse Beek Relatiebeheerder en accounthouder voor gemeenten in stroomgebied de Liemers en Veluwe Planadviseur stroomgebied Berkel en Schipbeek	6 juli 2023
2	Waterschap Rijn en IJssel – uitvoering stedelijk water	Opdrachtgever watersystemen Adviseur KRW opgaven & projectleider optimalisatie watersysteem (inhuur)	18 juli 2023
3	Waterschap Rijn en IJssel – beleid stedelijk water	Strategisch adviseur water en ruimtelijke kwaliteit	13 juli 2023
4	Waterschap Rijn en IJssel – waterketen/financiën	Programmeur en senior specialist waterketen	27 juli 2023